

Щасливих Великодніх свят!

ГАЛИНА ДАЦЮК

4-5

ОЛЕГ ПОЛЯНСЬКИЙ

6

ВІКТОР ГРИЦЕНКО

8

ВОЛОДИМИР
МЕЛЬНИЧЕНКО

12-13

ДМИТРО ПОЖОДЖУК

15

Вірмо в нездоланність Правди

Георгій ФІЛІПЧУК,
доктор педагогічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України, перший заступник голови ВУТ "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка

Напередодні Великодня людська душа прагне вищого, чистішого, проте чутливі для кожного українця події часто позбавляють такого стану. Нас супроводжують: війна на Донбасі, окупований Крим, брязкання зброї Росією як у найреакційніші гітлерівсько-сталінські часи на кордоні з Україною і захлинання імперською піною, проголошуючи "дружнє посланіє" москвитам, одурюючи вкотре людей і світ.

А в іншому кінці Європи, в Амстердамі, Україна з 2014 року продовжує закликати нідерландське правосуддя не допустити порушення Конвенції ЮНЕСКО і не передавати культурну спадщину України російській державі-агресору, опираючись "на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності". "Скіфське золото" (565 музейних предметів у кількості 2111 одиниць зберігання) є умовною назвою, оскільки це комплекс трьох історично-етнічних культур — скіфів, сарматів, готів, що висвітлює історію Криму протягом багатьох століть — від античної доби до епохи середньовіччя. Артефакти далеко не всі є золотими — бронзовими, керамічними, дерев'яними. Проте головне — ця

музейна епопея стала яскравим підтвердженням ведення Росією гібридної війни проти України на всіх фронтах. Правда, тут достатньо помітним є поєднання російських імперських зазіхань на "чуже" і продажна корисливість окремих голландців у мантиях. Незважаючи на невинність Нідерландами анексії Криму, все ж і тамтешня "Феміда" зрощує своїх "тупицьких" і "вовків", яких спокусив запах кремлівських "нафторублів".

Адже головуючий суддя Апеляційного суду Амстердама у справі "скіфського золота" впродовж останніх років здійснював представництво інтересів російської компанії "Промнефтьстрой", захищаючи фактично РФ, співпрацюючи з адвокатами, які представляли позицію кримських музеїв (точніше Росії).

Ці рецидиви юридичної казуїстики нагадують нам про приклади недалекого минулого, коли Європа мовчала, зраджуючи українців діяннями і байдужістю своїх бюрократів. Згадаймо Олександра Олеся, його пронизливо-болючу поезію про несправедливість, аморальність, черствість тих, хто мав би сповідувати християнські чесноти. Вірш "Пам'ятай", написаний ним ще 1931 року, але й сьогодні є актуальним для сучасників, які зобов'язані *вчитись так, як треба*, засвоювати уроки звитяг, власних бід і пам'ятати, що *"Коли Україна за право життя / З катми боролась, жила і вмирала, / І ждала, хотіла лише співчуття, / Європа мовчала..."*.

Хіба такою б мала бути політика міжнародних інституцій — від ООН до вічно "стурбованої" Ради Європи, ЮНЕСКО, коли на очах усього демократичного світу агресор зухвало вивозить шедеври Айвазовського, проводить незаконні археологічні розкопки та присвоює знайдені цінності, знищує об'єкти культурної спадщини, зокрема в стародавньому Херсонесі, Ханському палаці в Бахчисарай, намагаючись вивезти експонати кримських музеїв до російського Ермітажу.

Хіба таке свавілля щодо спроби (упродовж 2014–2021 рр.) віддати Росії культурну спадщину України не є прямим і опосередкованим виявом визнання частиною європейського істеблішменту анексії окупантом Криму та міста Севастополя? Хіба все це не нагадує непослідовну поведінку, неефективні рішення, безплідні дискусії Ліги Націй, заснованої сто років тому в Парижі, передусім у ставленні до українського питання? Чого лише варті її таємні "рішення" (вересень 1933 р.) з приводу Голодомору в Україні, які були безрезультатними деклараціями, не маючи реального впливу, чи безпомічні реакції на японську агресію проти Китаю (1931 р.), на італійську (Ефіопія, 1935 р.), на радянську (Фінляндія, 1939 р.), безсилість й угодовство у ставленні до агресії Німеччини та СРСР.

Закінчення на стор. 2

Вірмо в нездоланність Правди

Закінчення. Початок на стор. 1

Цей жорстокий і повчальний урок ми вже сповна отримали, коли навіть трагедія мільйонів українців, замордованих геноцидом-голодомором, не застала здригнути, не ставши правдою, навіть співчуттям. Ці реальні загрози подібної політики і практики нікуди не поділися, а лише прикрилися новими декораціями, проте слова Святого Письма чутно: “Бережіться тих, які приходять до вас у овечій одежі, а всередині є вовками хижими”.

Але чого волати про поміч до чужого, до “всесвітніх” громадян, коли й самі здебільшого мовчазні, навіть ті, хто формально зобов’язаний захищати національні інтереси України. Хіба окреслена проблема стала предметним обговоренням в українському парламенті, на “шустеро-ганапольсько-кисельовсько-гордонівських” телевізійних шоу-майданчиках, що хоча б в затхлих кабінетах академічних інституцій? Інформаційний простір радше стане вмістилищем для чергового політичного коміксу про “наукові звершення” одіозного Киви-депутата чи інших подібних непотребів. Зась цінностям, новим знанням, високим етичним учинкам та військовим звиятам, коли олігархічна обслуга запопадливо старається народ “сміттям годувати”. На цьому тлі актуалізуються думки, ідеї, ідеали тих, хто міг би бути нашим духовним осердям і духовною цілістю, орієнтиром для чину в цьому розгойданому, переповненому бідами і похиттю наживи, жорстокому і немилосердному світі. Я вкотре переводжу себе і спрямовую до думок Юрія Липи, шукаючи відповідей на лекучі питання дня сьогоднішнього.

Щойно (2021 рік) у київському видавництві “Центр учбової літератури” вийшла книга Юрія Липи “Призначення України”. Не подумайте, що замовили її освітні, культурні, інформаційні відомства чи видається за державною програмою “Українська книга” для багатотисячних (поки що) шкіл, університетів, коледжів чи бібліотек. Її наклад становить (до смішного) лише 300 примірників і то завдяки пані Марті Липі-Гумецькій, що засвідчує низьку, на жаль, затребуваність суспільним загалом ідей цього визначного національного Просвітника. А шкода. Адже ним добре “перекладаються” геополітичні, історичні, психологічні характеристики для розуміння українцями свого місця в світовому просторі. Уперше книга вийшла у Львові 1938 року, пізніше видавалася в Нью-Йорку 1953-го, нарешті 2007 року в Києві виходить **Всеукраїнська трилогія**, де представлені три праці (“Призначення України”, “Чорноморська доктрина”, “Розподіл Росії”), які висвітлюють оригінальну геополітичну концепцію Юрія Липи та показують історичні витоки України.

Як і в попередні часи, нас продовжують тривожити думки про український шлях, вічні питання “Куди йдемо?”, “Як?”, “За чим і з чим?” прямуємо туди. І чи прямуємо? В якому б ракурсі (філософському, політичному, культурно-історичному, духовному, соціальному, безпековому, ментально-психологічному чи ідеологічному) не розглядалися ці вічні національні запити, відповіді “даються” самим життям, існуванням нації. Оскільки вже яке століття над Україною завис дамоклевим мечем гамлетівський знак долі – “бути чи не бути”.

*І от питання – бути чи не бути.
У чому більше гідності: скоритися
Ударам долі і лягти під стріли,
Чи опором зустріти чорні хвилі.*

У цьому шекспірівському монологічному заклиці (переклад Юрія Андруховича) міститься сув’язь національних завдань, мети, ідеї, політичної вимоги, поклик до боротьби за власну долю і волю.

І потужним рефреном звучать слова Юрія Липи: **“Призначення України – є тільки в ній самій, її доля в її людях та в їх моральних і матеріальних засобах”**. Він є саме такою особистістю, що найкраще відповідає на багато сучасних запитів української дійсності. У згаданій праці він цитує Редьярда Кіплінга: *“впали народи тому, що не були приготівані. Ніщо на світі – ні багатство, ні слава, ні таланти не заступить одного того, що є Законом понад усі закони: будь приготіваний!”*. Завжди. Повсюди. Перед усіма змінами світу.

Будь *приготіваний*, коли, виховуючи Націю, обстоюєш національні цінності, освіту, культуру, інформаційний простір, безпеку свого народу; коли захищаєш від агресора і зайд рідну землю і свободу, бережеш історичну пам’ять і традицію своїх батьків; коли оберігаєш людей від наруги “молитися чужим богам, чужою мовою”; коли москвини-конокради, а правильніше сказати курокради, цуплять серед білого дня, зайшовши через вікна до хати, нажиті твоїм родом статки.

Не вір лжепророкам, не вір лукавим, не вір позірним братам, а лише в себе і свій народ. Це не були на вітер кинуті слова. За ними був чин Юрія Липи, який до 18 років, проживаючи в Одесі, 17-річним юнаком зі зброєю пішов боронити Україну від білої і червоної орди, вступивши до Гайдамацької дивізії, пізніше до куреня Морської піхоти Збройних сил УНР, стає заступником командира одеської “Січі”, редагує українську щоденну газету, пише свої не за віком наукові, публіцистичні праці. Він стає одним із глибоких молодих дослідників геополітичної історії України, розширивши уявлення про державність України, починаючи з Боспорського царства і Митридата, високо оцінював наукові доробки Антоновича, Біляшівського, Хвойки, Щербаківського, Доманицького, які творили національну історію. Він писав про Володимира Антоновича як того, що “розпочав боротьбу з Росією і супоставляв динамітові військ московських варварів динаміт археології”. Липа ніколи не вірив у добрі наміри Росії і осуджував її аморальні вчинки, грабунки чужої історії. У “Призначенні України” він використовує описи професора з Кембриджу Е. Клерка: “Ось москалі приходять до Херсонесу, повного еллінських і римських будівель, не торкнутих досі ані татарами, ані навіть тунами. Ці варвари зайнялися своїм улюбленим за-

няттям – плондруванням. Перекидали, розбивали, закопували і нищили все, чого досягнули і що послужило б до висвітлення старовинної історії цієї країни”. Ось приходять до Бахчисараю, – пише далі Липа, – де були не тільки арабсько-татарські, але й готські, еллінські й руські (старокиївські) будівлі. “Росіяни задовольнили свою варварську насолоду руйнуванням, знищивши цілком цю столицю, не зіставивши каменя на камені... В Керчі, зрівнявши з землею п’ятсот будівель (античних), вони дозволили збудувати близько тридцяти вбогих бараків”. Росіяни, як описує Клерк, закладають міни під античні храми, гаками розтягують мармурові блоки... Коли б грецький архіпелаг потрапив під панування Росії, не зосталося б там старовинної Еллади”.

Грекам і світу поталанило, не потрапивши в пазурі ординської птиці, а Українському Криму й Україні вивратися не вдалося. Росія почала переписувати давню історію Криму (як і всю історію України) з XVIII століття, зніщуючи або привласнюючи “все, що послужило б до висвітлення старовинної історії”. Такою була, є і буде до скону існування Росії політика “культурного імперіалізму”, яка зветься нині “руським міром”. Прецедент зі “скіфським золотом” лише підтверджує незмінність процесів еволюційної варваризації Московії, яка з неперевершеним цинізмом нищить все, що не вписується в інтереси цієї ерзац-держави. Знаймо, що в “очікуваних” переговорах з Росією, котра ліквідувала скрізь (за принципами гібридної війни) все українське: українські школи, культурні установи, бібліотеки, громадські організації, газети, журнали, книговидавництва, радіо-телепрограми, нас вкотре годуватимуть фейками “переслідувань” в Україні російської мови, церкви та “москворотих” ЗМІ, без чого п’ятиколонникам вижити буде неймовірно важко.

Але нам своє робити. Творити і писати власну історію. Пробуджувати національну свідомість і гідність українців. Формувати козацький дух свободи і над усе оберігати, зміцнювати українську державність. Певен, що українці здатні повернути втрачене, якщо бережуть національну Душу і будуть (за Ю. Липою) **приготівані**.

Як тоді, під час знаменитого Кримського походу 1918-го. “Ніде на всій Україні, – пише учасник походу Болбочана, – не зустрічали українського війська з таким ентузіазмом, з такими оваціями і з таким захопленням, як робило це населення Сімферополя та інших зайнятих кримських місцевостей”. Вірмо і борімося за народження тієї славної сторінки національної історії, коли Крим-Таврида як відвічна земля України стане вільною. А дорога до чистого діла моститься чистими руками і світлим думками.

Напередодні Великодня нас продовжують тривожити думки про український шлях до Храму, вічні питання “Куди йдемо?”, “Як?”, “По що і за чим ми прямуємо туди?”. І чи прямуємо? Під яким кутом не розглядалися б ці окреслені національні запити, відповіді “надаються” самим життям.

Будь українцем, коли захищаєш і оберігаєш від агресора та зайд рідну землю і свободу; коли, виховуючи Націю, обстоюєш національні цінності, освіту, культуру, інформаційний простір, духовну безпеку свого народу, історичну пам’ять і традицію своїх батьків; коли оберігаєш людей від наруги “молитися чужим богам, чужою мовою”; коли чужинці-конокради, а правильніше сказати курокради, цуплять серед білого дня, зайшовши через вікна до хати, нажиті твоїм родом статки.

Не вір лжепророкам, не вір лукавим, не вір позірним “братам”, а повір у себе і свій народ. А тому не живімо подвійною, потрійною ідентичністю, роздвоєною свідомістю і державною двомовністю. На цій дорозі нам не знайти однієї спільної політичної та національної мови, бо втрачена ідентичність – це неспроможність жити власним державним життям. Забудьмо, писав В. Липинський у “Листах до братів-хліборобів”, що “українець – це недомосковлений поляк, або підпольщений москаль”. Українцем є той, хто чує, як “кричить Тарасова гора”:

**Немає на світі України,
Немає другого Дніпра!**

Георгій ФІЛІПЧУК

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

У квітні на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.
2. Татарин Віра Іванівна – 200 грн.
3. Довганюк Ігор Дмитрович – 150 грн.
4. Головка М. – 600 грн.
5. Мельниченко В. Ю. – 1000 грн.
6. Стасик Юлія Іванівна – 100 грн.

Геть московських холуїв з Полтави!

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ,
м. Полтава

Знову за розпорядженням міського голови Полтави Олександра Мамаю знято український державний прапор і прапор визвольної боротьби УПА з так званого пам'ятника слави. Слави Російському переможному імперіалізму, що на два з лишком століття взяв у кривавий полон український народ. Кати України поставили цей пам'ятник, щоб поневолені українці ніколи не забували про свою трагедію і навіки забули про свою, знищену загарбниками, державу. Забудьте, що ви мали коліс право і свободи, забудьте, що ви мали свою мову, свою церкву і свою культуру. Ваше призначення відтепер бути лакеями російської імперії — ось що символізує цей пам'ятник нашої ганьби, нашого приниження. І більш нічого. Жодної естетичної цінності він не має, окрім демонстрації бруталності і нещадної сили російського колоніалізму.

Перше підняття на пам'ятнику наших прапорів у 2014 році, у час нової спроби росіян знову поневолити українців, якраз і символізувало нескореність нашого духу, попри все криваве панування російської самодержавної, а потім комуністичної імперії над українцями. Ініціював підняття прапорів голова Товариства політ'язнів та репресованих Анатолій Банний, а я та Ростислав Шевченко допомагали йому у цьому. Здається, був ще хтось четвертий. І ось знову прапори знімають. Тисячі наших воїнів, що стали на захист Вітчизни, отих самих наших прав і свобод, що їх так ненавидять московити, загинули. Зовсім юних,

старших, чиїхось синів, чиїхось батьків, чиїхось коханих, а чиїхось дружин і наречених, бо гинули і наші дівчата та жінки, і гинули вони під нашими прапорами і за них! Як посмів Мамай віддавати таке розпорядження?! Кому хоче вгодити? Російським загарбникам? Як сміє принижувати пам'ять героїв — і тих, які полягли в боротьбі з російським імперіалізмом, і тих, що сьогодні на фронті, бо ці прапори на пам'ятнику якраз і символізують нашу перемогу над ним.

Я пропоную депутатам міської ради зібрати позачергову сесію і поставити крапку над “і” — Мамаю висловити недовіру, а прапори навічно залишити на пам'ятнику. Було б добре, якби ту, смердючу російською пихою та жорстокістю “птичку”, взагалі зняли й увінчали колону золотим тризубом. “Птичку” ж доручити президенту Зеленському подарувати Путіну поштою з повідомленням про вручення.

Закликаю наших ветеранів після Великодня провести масове пікетування міської ради з вимогою проведення позачергової сесії депутатів для висловлення недовіри Мамаю. Геть московських холуїв з Полтави!

Служить Україні та громаді До 75-річчя громадсько-політичного діяча, просвітця, публіциста і краєзнавця Казимира Яреми

Незалежність України, проголошену 24 серпня 1991 року, ми досягли завдяки тому, що наша українська нація в усі періоди свого історичного розвитку народжувала і плекала патріотів, які служили рідній землі і своєму народові безкорисливо, без особистої вигоди, завжди відстоювали інтереси громади, скривджених людей, сповідували національну ідею, дбали про розвиток Української Держави, духовність народу, національної культури.

Саме таким є Казимир Ярема.

Казимир Петрович Ярема народився 8 квітня 1946 року в селі Йосипівка Тернопільського району. Почуті ще в дитинстві розповіді старших односельчан про визвольні змагання ОУН-УПА, читання в шкільні роки забороненої тоді “Історії України” М. Грушевського, пережиті нестатки і бідкування у важкі післявоєнні роки сприяли формуванню високої національної свідомості, співчуття до знедолених і скривджених, готовності до боротьби за справедливість.

Освіту здобув у Йосипівській восьмирічній школі та Настасівській середній школі. У 1964–1966 роках навчався в Чортківському педучилищі, а в 1973 році закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка.

За фахом Казимир Ярема вчитель початкових класів і музики, історії і права. Учителював у Рівненській області, в селах Смолянка, Йосипівка, Острів Тернопільського району, майже 20 років був директором школи, ініціював і організував будівництво Острівської середньої школи у 1989–1993 роках без жодної підтримки районної та обласної влади за кошти агрофірми “Поділля” і завдяки авторитету та підтримці її голови Стефанії Антонівни Тислицької.

У 2000–2004 роках Казимир Ярема працював головою Тернопільської обласної правозахисної організації “Спілка власників землі”, сотням селян допоміг отримати земельні та майнові паї.

З 2005 по 2007 рік працював провідним фахівцем Територіального центру захисту пенсіонерів та одиноких непрацюючих громадян Тернопільського району, організував і проводив благодійні акції.

Усе своє свідоме життя Казимир Ярема — активний учасник громадських справ. У тоталітарні часи він пропагував українське слово, українську пісню, музику як учасник хорів, драматичних гуртків, духового оркестру, ансамблю народних музик у час навчання в Чорткові та Львові, у селах Лінчин, Смолянка, Йосипівка та Острів.

Особливо його громадсько-політична активність зростає в роки відродження України. У 1989 р. він був обраний в с. Острів головою осередку Товариства української мови ім. Т. Шевченка, яке домоглося у 1990 р. перейменування в селі вулиці Леніна на вулицю ім. поета-патріота Василя Яремуша. Тоді ж у 1989 р. К. Ярема став членом Народного Руху України, брав безпосередню участь у національно-визвольних акціях у Тернополі, багатьох містах і селах краю, їздив на Донбас з агітаційною групою Тернопільщини напередодні Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Завжди належав до політичних сил, що були в опозиції до кучмізму, режиму Януковича, у 2007 році був членом виборчої комісії у м. Макіївці як представник національно-демократичних сил. Брав активну участь в акціях “Україна без Кучми”, Помаранчевій революції, Революції Гідності, був на Майданах Києва і Тернополя.

З 2000 по 2010 рік очолював Тернопільську районну організацію Української Народної партії, з 1994 року член Тернопільського обласного товариства ім. Богдана Лепкого, декілька років є заступником голови товариства і обраний головою журі по призначенню і врученню премій “ім. родини Лепких — Сільвестра, Богдана, Левка, Миколи і доктора Романа Смика”, заснованої при товаристві, яка вручається за значний вклад у повернення в Україну імені та творчості родини Лепких та інших видатних українців. У 2001–2002 рр. був

заступником начальника Тернопільського районного штабу “Наша Україна”, а в 2006 році — начальником районного штабу УНП. Понад десять років був головою ревізійної комісії Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського Товариства “Просвіта”, з 2013 року є головою Тернопільського районного відділення Всеукраїнського товариства “Просвіта”, членом ГО “Українська Народна Рада”.

За активну участь у громадсько-політичній роботі Казимир Ярема відзначений багатьма грамотами, ювілейними медалями, подяками Тернопільської районної адміністрації та Тернопільської районної ради, грамотою Тернопільської обласної адміністрації до 30-річчя створення Народного Руху України. У 2017 році став одним із перших лауреатом премії ім. родини Лепких, також має інші нагороди.

Його статті, замальовки неодноразово друкувалися в пресі. У 2000 році вийшли з друку його перші публіцистично-художні повісті “Володимир Хома (літературний портрет)”, “Життя, мов спалах зорі” (про поета-патріота Василя Яремуша). Тоді ж він зібрав, упорядкував і видав поетичну збірку творів Василя Яремуша “Україно моя барвінкова” і збірку пісень на слова Василя Яремуша “Мелодії, освячені любов'ю”, а також зібрав, упорядкував і сприяв оформленню в Острівській школі кімнати-музею Василя Яремуша. У 2015 році до 75-річчя з дня народження Василя Яремуша К. Ярема перевидав збірки творів В. Яремуша і книжки про нього з доповненнями.

У 2001 році Казимир Ярема написав і видав біографічні повісті “Три музи Валерія Залізного” і “Душі пісенний цвіт”, а в 2005 році світ побачила книга “Василь Подуфалий. Життя і творчість”, авторами якої є К. Ярема і Б. Кусень.

Протягом п'яти років К. П. Ярема зібрав матеріали і написав книжку на 730 сторінок “Кривава боротьба за волю України”, яка вийшла з друку у 2016 році і є енциклопедією героїчної боротьби українців за здобуття незалежної української держави та перевидана у 2019 р. У 2019 р. вийшла з друку його нова книжка “Школа рідна Острівська”. У 2020 році з друку вийшла його книжка “Служив Україні словом”, а у 2021 році — книжка “Родина українських патріотів і добрих господарів”.

Готові до друку його книжки “Духовні скарби Острова”, “Моє рідне село Йосипівка”. Він збирає матеріали і пише книгу “Спогади українців, які пережили голодомори”, систематично пише статті на суспільно-політичну тематику в місцевих та всеукраїнських газетах, бере участь в громадському та політичному житті краю, культурно-просвітницьких заходах та акціях протесту простих українців проти корупції і несправедливості. Активний просвітянин.

Бажаємо нашому другові доброго здоров'я і творчої снаги.

Побратими-лепківці та просвітяни:
Б. Кусень, В. Залізний, Е. Мочевус

Через пісню нести правду життя до людей

Марія ПАВЛЮК,
голова Об'єднання Галицького району
Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Покликання свідомого митця в складний для нашої держави час — нагадувати українцям про величні постаті, подаровані Творцем Україні (Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Соломія Крушельницька та багато інших), щоб всім нам усвідомити, яким шляхом іти до гідного життя на рідній землі.

22 квітня — знаковий день у житті вельта духа всього українства Тараса Шевченка. У 1838 році цього дня в Петербурзі його, талановитого молодого художника, було викуплено з кріпацтва.

Просвітнянка, бандуристка, заслужена артистка України, володарка ордену княгині Ольги Марія Сорока в Кобзарській

світлиці у Львові провела мистецький захід, присвячений цій даті. У виконанні її вихованок, учениць школи мистецтв № 5 м. Львова, звучала поезія Кобзаря в супроводі бандури: “Тополя”, “Муза”, “Доля”. Тріо юних бандуристок виконали улюблені пісні на слова Тараса Шевченка.

“Сьогоднішній виступ напередодні Великодніх свят — це своєрідна сповідь перед Всевишнім. Бо покликання бандуриста — будити в людських душах енергію нації, через пісню нести правду життя до людей”, — звернулася до своїх учениць М. Сорока.

І хоча захід відбувся при невеликій аудиторії батьків через карантин, дітей переповнювали радісні емоції. “Це найщасливіший день у моєму житті”, — сказала семилітня, наймолодша, учасниця-бандуристка.

Галина ДАЦЮК

Ніна Михалевич: “Тоді цікаво жити, коли живеш для своєї Батьківщини!”

1 травня виповнюється 115 років від дня народження Ніни Михалевич – громадської діячки, учасниці похідних груп ОУН у Київ 1941 року, онучки Софії Русової.

З пані Ніною я познайомила-ся у вересні 1991 року, коли вона приїхала в Україну на відзначення 135-ї річниці від дня народження своєї бабусі, Софії Русової. Ми зустрілися в готелі “Турист” біля станції метро “Лівобережна” – з пані Ніною, її доньками Лесею Михалевич і Олею Рудакевич, онукою Софійкою, – усі вони прилетіли з Філадельфії. З Праги приїхав Олександр Ліндфорс, брат пані Ніни, онук Русової. Усі готувалися до виїзду в Олешню, на батьківщину Ліндфорсів-Русових, де планувався “Софійн день” і відкриття пам’ятного знака на місці родинного маєтку.

У Києві, тим часом, вшановували пам’ять жертв Голокосту, і пані Ніна нарікала, чому ніхто не згадує українських патріотів, які у 42-му теж загинули в Бабиному Яру від рук нацистів. “Чому мовчать про Олену?” – дуже серйозно запитувала пані Ніна, не називаючи прізвища, бо вважала, очевидно, що про Телігу мають знати усі. Саме через пані Ніну я відкрила ім’я “поетки вогняних меж”. І вже в лютому 1992 року, в Будинку вчителя, жіноча спільнота організувала перший в незалежній Україні вечір пам’яті Олени Теліги, до 50-ліття від дня її героїчної загибелі.

Ніна Ліндфорс-Михалевич – онука Софії та Олександра Русо-

билку, яку сама виростила з маленького худого лошати, годуючи борщем. Мама Люба помітить у маленькій Ніні особливе ставлення до рідного світу й напише про це Нініному татові – Олександрю, який розбудує в Олешні новий дім, посадить сад і який, на жаль, помре молодим від туберкульозу, коли Ніні виповниться лише 12 років. І їй, хоча й панській дитині, доведеться навіть орати, доглядати господарство.

Юною дівчинкою, у 1921 році, разом із мамою, лікаркою від Бога, Любов’ю Русовою-Ліндфорс, вона залишить родинний маєток в Олешні, рятуючись від більшовицького переслідування. А через 20 років повернеться з похідними групами ОУН в окупований ворогом Київ. Вона приїде в Україну разом із Оленою Телігою, Уласом Самчуком, чоловіком Михайлом Михалевичем і двома маленькими донечками – Орісею і Лесею – ще грудною дитиною. Про життя в окупації коротко згадає при нашій зустрічі, в листах, у споміні про Олену Телігу. Пам’ять висвітлить дні великих сподівань і революційного запалу. “За морквяним чаєм” вони плануватимуть з Оленою Телігою видання дитячої літератури, підручників українською мовою. Мріятимуть про нове життя в самостійній Україні. Ворог відчує в цій мрії смертельну небезпеку для себе. Ніна ще встигне виїхати з маленькими дітьми, виконавши наказ залишити столицю. Олена залишиться з друзями до кінця. “Чи зустрине таких лицарів наш золотoverхий Київ? Чи зустрине кращих?” – риторично і з болем запитає Ніна у спогаді про Телігу..

Про свої місяці в окупованому Києві донька Ніни Ірина (Ткаченко) матиме інші спомини, дитячі, дуже болючі. Їй тоді було 7

років, і дівчинка не могла збагнути, що таке “похідні групи” і чому її мама увесь час десь зникає в морозному місті. Їй було холодно і хотілося їсти. Про цей голод і вічне “зникнення” мами, постійні переїзди, емоційні розмови з різними людьми про Україну, тривогу і абсолютний аскетизм у побуті пані Оріся складе власну думку – дитини українських революціонерів, оунівців. Ось що напише мені в листі від 20 березня 2013 року: “В нас Україна була на першому місці, все інше – ідея, якій не було міри. В моєму випадку “ідея” мене не влаштувала й жити їхніми ідеями я не могла. Хоч, разом із тим, були цікаві моменти, зустрічі різних великих людей, яким приходилося бути в нас, включно із Тодосем Осьмачкою, і багато-багато інших. І разом із тим, пригадую, як наш Тато в усьому собі відмовляв, включно із вигідним ліжком, “бо по тюрмах сплять на дошках”, і разом із тим, будучи в Німеччині, Батько передав через мене гроші на “організацію”, а “вельмож”, якому треба було передати, був у Баден-Баден на купелях. Це так на мене подіяло, що я відмовилася давати гроші на ту “ціль”! Я не жаліюся, я тільки ділюся

На рідному обійсті в Олешні. Ніна Михалевич з донькою Лесею, ліворуч вчитель історії Володимир Єрмак. 1991 р.

миють, і людина в них – в проваллях, знаходите свій кінець. Сьогодні бути чесним не модно. Колись ідея давала бажання й віру в те, що робили, а тепер десь ідея й віра, чи не на дні моря опинилися?

Будучи в Україні, в потязі, мені не повірили, що я не з Галичини. Коли я показала свій паспорт, то вони не тільки переконалися, що я з Канади, але й помітили, що я родилася в Празі, то вони не могли вийти з дива. Причому сказали, що “у вас багато молодих говорять канадійською”, на що я відповіла: “Ні, вони говорять державною мовою, в якій народилися, а дома часами всі говорять матірною, а ви державно не хочете говорити”. Після того уже балачка не ліпилася”.

Коли я думаю про велику родину Русових, про їхню подвижницьку громадську роботу, самопосяту Україні, то часто думаю про дітей, які опинилися у вирі боротьби. Загалом “виром” було ціле життя. Софія Русова народжувала дітей в ув’язненні, її онука Ніна Михалевич приїхала боротися за самостійну Україну з грудною дитиною. В боротьбі діти виростили і виховувалися, взявши за основу ідеї служіння свободі, добру, творчості, а не накопиченню. Через сотню літ, після еміграції усі нащадки Русових знають про Україну, вважаючи її своєю Батьківщиною, працюють для неї, будучи далеко за океаном, – така от сила тяжіння. Хоча все життя дітей минає вже в іншому, неукраїнському, оточенні і світі, в іншій державі, чийми громадянами вони є.

З листа доньки Ніни Михалевич Ольги Рудакевич від 18 листопада 2016 року: “Мама жила в Олешні, у Празі, у Львові, в Києві, тоді втеча через Європу, зупинка в Мюнхені, тоді Америка, від Міннесоти до Філадельфії. Похована Мама на українському цвинтарі в Бавнд Брук, Нью Джерзі. Хоч Мама була інженером-агрономом, в Америці професійно не працювала, а займалася громадськими справами, перекладами (перекладала казки на українську мову). Михайло Михалевич (22 липня, 1906 – 9 лютого, 1984) жив у степах східної України (на Херсонщині), в Києві, у

Празі (де Батьки поборалися), у Львові, в Києві (Тато і Мама були в похідних групах), і так, як і Мама, через Європу, Америка, аж до Філадельфії. Теж похований у Б.Б. в Н.Дж. Працював Тато для архітектурної фірми яко мистець, виконував творчі проекти (моделі, рисунки, розписи, мозаїки). Нас було п’ятеро. Окрім нас чотирьох, був ще братик, Остап (Львів, 1943 – Мюнхен, 1945).

Наша Ліля, офіційно Ірина, народилася 5-го травня, 1934 року у Празі. Дитинства, Ліля каже, у неї не було. Батьки увесь час зайняті справами, увесь час їздили десь, жахливе враження на Лілю зробив Хуст (1939), де вона пережила жахи війни. Київ 1942 року теж вона згадує з трепетом, була суворо зима, нічого не було ні їсти, ні вдягнутися, холод, голод, страх, хоча Мама розказувала, що Ліля завжди була дуже розбита, уміла знаходити добрих людей, які радили-помагали, і навіть умудрилась знайти якусь жінку яка діставала молоко із села. І та жінка Лілі і Лесі приносила молоко, носила через Дніпро, який тої зими замерз.

Єдині гарні спогади у Лілі це уже з Німеччини, з Берхтезгадену, де ми опинилися у таборі ДП. Власне, Ліля з Бабою (Любов Ліндфорс) жили в Бадені, а Мама і Тато, і Леся, Тарас і я жили в Мюнхені, Баден недалеко від Мюнхену. У тому ДП таборі була велика громада, і гімназія була, і Пласт, і балет, і музика-клар, і прогульки в гори, товариство. Баба в таборі вчила французьку мову і спів, і Ліля з Бабою там і жила, а ми були в Мюнхені. У потязі ще перед Мюнхеном помер Остапко (дворічний син пані Ніни Михалевич. – Г. Д.) від заpalення легенів. Похований на цвинтарі у Мюнхені.

В самому Мюнхені народився Тарас, 1945 року. 1947 року народилася й, в Берхтезгадені. Леся народилася в той самий день, що і Ліля, 5 травня, 1941 року теж у Празі. Леся ніяких поганих спогадів не мала, а виростили ми, тобто, Леся, Тарас і я, уже в Америці, як у Бога за пазухою. Ясно, що життя було нелегке, мови ніхто з нас не знав, не розуміли що і як, але громада, як завжди, разом проходила різні труднощі, поки не “стали на ноги.” Ліля, будучи старшою, включилася у товариство старшого юнацтва, вони усі

Мама Любов Русова

вих, одна з особистостей великої родини, у якій були художники, лікарі, юристи, музиканти, вчені, але усі вони, водночас, були громадськими діячами, які присвячували великий шматок власного життя розбудові України. Народилася Ніна в Монпельє (Франція) від палкого кохання Любові Русової та Олександра Ліндфорса. Мама студювала медицину у Франції, оскільки жінки в Росії не мали доступу до вищої медичної освіти. Батько, Олександр Ліндфорс, навчався на юридичному факультеті. Вінчалися батьки у Петербурзі. І хоча Софії Русовій під погрозою арешту був заборонений виїзд за “межі хутора Михайлівського”, але вона, одягнувши вуаль, все ж поїхала на весілля дочки Люби. Невдовзі народилася її перша онука. “У нас тепер чарівна няня, котрій я Нінку спокійно довіряю”, – напише щаслива мама в одному з листів.

Проживши дивовижне довге життя (1 травня, 1906 – 9 червня, 2003), Ніна виховала чотирьох дітей: Ірину, Лесю, Тараса й Ольгу. Залишила на землі добрі справи та приклад лицарського служіння ідеї незалежності України. Належала до тих унікальних людей, у яких природно поєдналися великий гуманізм, романтика, віра і сталевість, коли йшлося про ідею. Все життя вона любила й згадувала Олешню – батьківщину Баби Софії, де провела дитинство. До останніх днів пам’ятатиме сирійку Фатіму – ко-

Майбутня онука

Батько Олександр Ліндфорс

своїм минулим, яке було дуже бурхливе.

Я продукт “двох світів”, який завжди був у конфлікті, бо світи, може, були: реальним, від якого мене ізолювали, й світ Батьків, яким вони жили, мені не зрозумілим! Я в 5 років разом із Батьками була свідком боїв у Хусті (1939), де на очах мерли студенти! Такі були часи, кожна генерація має своє переживання”.

І в наступному листі – від 7 квітня 2013 року: “Благовіщення, я й в церкві була, співаю в церковному хорі із 15 років, із перервами, настрої не був в мене до молитви, в конфлікті із нашим Творцем, бо не бачить він наш Нарід й не бачить владу, яка окупувала нашу землю й не дає світлий розум Народові скинути із себе пуга.

“Мамона” заволоділа, збалантувала мозги масі, й уже до того доходить, що двоє сидять в одній кімнаті й між собою не говорять, а пишуть на машинках свої справи! Мистецтво писати листи, які Олечка впорядкувала, а Ви тепер над ними працюєте, є рідкісні явища. Світ тратить ґрунт під собою, який дощі роз-

дуже швидко розкумекали, що і як і де, і нас вчили-повчали. **Виростали ми у дружній атмосфері, свідомі того, що Україна наша батьківщина, що ми на іміграції можемо і мусимо продовжувати боротьбу за незалежність.** Коли наші уже діти, Софійка часом згадує (пра-праонука Русової. – Г. Д.), ходили в суботу до “української школи”, де вчили історію, географію, літературу, релігію і мову, то учителі їм (це були 1980-і роки) казали, що вони мають берегти мову, бо в Україні мову нищать”.

...І от через півстоліття, 1991 року, 85-літня Ніна Михалевич знову на Батьківщині, за мить від Всеукраїнського референдуму про незалежність України. Хіба я могла зрозуміти тоді увесь вир її почуттів? Сум за втраченим, радість від зустрічі, біль від розлуки. Вона приїде до Олешні ще раз, наступного дня після святкового велелюддя, щоб у тиші і споминах походити по Олешнянському лісі, подвір'ю колишньої панської садиби. Подивитися, “чи родить сад, чи живе ще колишній дім”.

Ми листувалися з Ніною Михалевич 10 років, до тих пір, поки вона могла писати. Вона писати на маленьких прозорих аркушиках, закликаючи до праці і єдності. Її листи, сповнені енергії, сили, віри, захоплення всемогутністю Творця і постійною – протягом 97 років життя! – думкою про Україну!

“Наближається перше грудня. Вдома кипить передвборче життя... В ньому мусить бути віра, мудрість і непохитність. Жадного сумніву, хитання – не місце їм зараз. Віра, мужність, певність! Ні найменшого сумніву!” – “сталеве” налаштуватиме нас пані Ніна 11 листопада 1991 року, за три тижні до Всенародного референдуму.

Все життя мріяла “жити вдома”. Поняття рідного дому плакала вона, виховавши патріотами дітей. Два повернення в Україну стали для Ніни Михалевич шасливими миттєвостями життя. У 41-ому вона була за мить від смерті, у 1991 – за мить від волі! 12 останніх років життя вона жила, знаючи, що “вдома” будеться незалежна держава Україна, радіючи і водночас знаючи, що її вона не побачить.

“Ніхто з Вас, моїх нащадків, не може зрозуміти, що в мені ще досі живе отой спокій нашого старого соснового лісу, в якому я їздила на Фатімі не раз і не два”, – напише на схилі літ пані Ніна. І ніби підсумує: “Життя треба пройти чесно, по шляху, показаному нам великим Вчителем людства Ісусом Христом. Радіти треба і задовольнятися тим, що дано. Як щось бракує і дуже чомусь тяжко – подумай про тих, згадай тих, хто живе в муках і біді. Нам світить сонце і далеке перебування на землі Христа”.

Її листи торкалися приватного життя, почуттів, стримувалися і знову проривалися рядочками бурхливого енергійного характеру, який найбільше обурювала несправедливість, жадоба накопичення, сваволя.

8.04.91. Христос Воскрес! Прочитала Вашу статтю про мою Бабу Софію Русову і мушу Вам подякувати. Ваша стаття аж світиться ширим серцем і глибокою пошаною. Тут у нашій так званій діаспорі я ні разу ніде не читала такої.

Це ж наше жіноцтво кличе нас усіх (а нас вже багато розплодилось!) до Києва! Ясно, що дуже хочеться побувати в Україні, а ще коли є можливість побачити рідне обійстя. Рідне – то не те, що

чуже. Ніяк не може звикнути, зжитися з чужиною, а ще з такою дуже далекою і своєю ментальністю і духовністю і сваволею і жидівським бізнесменством. Європа багато рідніша і зрозуміліша. В ній не так зимно душі. Навіть Канада була якось ближча і зрозуміліша. Живемо в цікавий час, повний несподіванок міжнародних. Не знати, куди вони штовхнуть людство. А перед нашою батьківщиною, перед нашим народом така тяжка, така дуже тяжка боротьба!... Але хоч нас і Гамерика і весь Захід ігнорують, а Кремль оббріхує нас і очорнює, кидає на наш шлях боротьби важелісні колоди – наша Справа таки іде вперед і наш нарід буде вільний. Стане в авангарді всіх цих хитромудрих “західників”. Воно не може бути інакше! Зірка нашої волі вже наближається до порогу нашої перемоги. Хіба ні, пані Галя!

29.05.91. Вже більше місяця, як послали Вам всі дані про нас, хто планує полетіти на Ваш виклик. Треба ще в консуляті ССРСР клопотати візу. Ну а ССРСР є ССРСР. Отже, організація, яка викликає, мусить бути зареєстрована Центральним Урядом, інакше візи не дають. Як все це неймовірно гупо і смішно. В ХХ віці, в час, коли людство шукає зближення, порозуміння між державами, між народами чіпляється за всілякі дрібнички. Уряд хамелеонів, який нікому не вірить і не довіряє, бо сам на всі боки обдурює...

27.02.92. Дорога Галя, ось знайшла дещо з літератури, – посилаю, може встигне перед академією в пам'ять Олени. Напишеш мені, як пройшла академія. Знаєш, така величезна духовна різниця між нашою і Вашою генерацією. Помимо всього того, що Ви всі перетерпіли, у Вас якось непомітно запального героїзму, вогню в душі. Вибач мені, я не маю права так говорити, бо хіба ж ми перетерпіли аж так багато і таких жорстоких знущань і мук. Галя, прости, але така запальна боротьба вимагає від Людини дійсно сталевий настанови.

Україна, її нарід – це ж сама романтика на тлі завзятого гарячого лицарства. Еге! Тримаймося. Хай об нашу рішучість хамелеонівський Кремль поламає всі свої зуби! Ніна.

19.05.1992. От бачу, що все потроху у Вас в громаді йде вперед, праця з дітьми і студентами,

наукова, а це ж як добре! От тільки Кремль не хоче попустити, не хоче бачити нас вільними і зі всіх боків, де тільки може, кусає нас. Ну але ж ми вже не дамось йому і будемо таки вільні цілком в своїй хаті – так, як і всі вільні народи.

26.06.1992. Не сумуй! Чоло догори! Знаю, як зараз тяжко, як трудно! Але воно легко не може будуватися держава, що опинилася в повній руїні. Наш президент зам'який, але ж цілий наш нарід – великий лицар, а лицар ніколи не був і не є мстивий, злосний, не має в своїй натурі нічого диявольського. Хіба не так? Тому не треба впадати в депресію. Треба вірити і змагатись. Захід хоч який є сліпий, хоч як сильно загіпнотизований бутафорною величчю колоса на гнилих ногах, але розкумекає, зрозуміє і побачить нашу чисту мирну правду. Горинь Михайло дуже добре сказав: “Скрипить наш віз, але іде вперед”. Чомусь я люблю Михайла Гориня і дуже шкодую, що не могла бути на його доповіді у Філадельфії. Все ж таки з преси, яка подає нам вістки з Рідної землі, відчувається сонце на нашому трудному шляхові. От тільки з Церквою та нашою Чорноморською фльотою тривога. Чорне море – наше море і фльота на ньому – наша. Як це так можна нею поступитися?!? Це абсолютною непростимо!

30.05.1994. Ну ти тільки подумай – 70 років шаленого нищення людської душі. Мало хто міг би витримати і лишитися непокаліченим. Але все ж таки вони є, чисті, непокалічені чесні люди, свідомі своєї приналежності до українського народу. А порівнюючи з тою масою кацапні, що налізли безконтрольно на нашу землю, нас, свідомих є горстка. Але ця горстка росте, нарід приходить до свідомості і хоче жити господарем на своїй прадідівській землі. Багато-багато ще робиться помилок, але справа не стоїть, рухається до мети. Вже все більше і більше сонячних зайчиків на нашому, в чорну цятку хмарах, шляху. Ще великий гадючий вузол треба розв'язати: Крим і Чорноморська фльота і всю гідку мразь викинути геть за кордони України, ту гієну, що рве гнилими зубами і Крим і наше море. Ще багато гадюк злістю сичить на нашій Батьківщині. Але не зражаймося тим, а, навпаки, з більшим завзяттям, непохитною вірою перемагаймо всі перешкоди, зма-

Ніна Михалевич з кузиною Олею Русовою

гаймося за волю нашого народу! Вже Захід і Гамерика стали кумекати значіння вільної України і фальш диявольської Раша. Так-то воно, Галюсю. Ні хвилини, ні секунди сумніву! Нас не спинять вітри, ані бурі могутні, ми йдемо до святої мети і ніхто, ніщо нас не зупинить! Тримаймося! Ніна.

1.05.96. Нарешті вісточка – лист від Тебе! Лист твій прийшов точно на день мого народження, в який я навіть не можу повірити – де ж ті цілих 90 р. – великий шмат життя! А я десь прочитала в пресі, що хтось святкував свій 112-ий день народження, при цьому сказав: “Найцікавіше і найкраще життя починається після 100 років”, отож, я вирішила ще довше, ніж він, прожити. Еге ж! На столі стоїть бузок з нашого садку, точно такий, як ти прислала в листівці.

Не треба боятися нових світлих думок, але треба бути завше собою, не обертатися на мавпу і без розбору, без здорової критики переймати все до себе від чужинців. Не дай Боже захоплюватися і пускати на своїх екранах кіно з Гамерики. Вона далеко і зовсім не є взірцем до копіювання. Наш нарід у всіх відношеннях багато-

багато вищий за Гамеріку! Тому треба тільки остаточно скинути з себе оту кацапську, а тоді ще й марксівську машкару, рушити вперед і то головним чином – духово! А духовий ґрунт у нашого народу – глибокий і здоровий. Він у нас працюючий, талановитий, добросердний і з гумором. Ото тільки аби не мавпував і не захоплювався без розбору чужим.

Ах Галя, дорога Галя, невже ця номенклатура (так вона називається?) не можна викинути в Москву, до чорта на кулічки! На жаль, на превеликий жаль в Київ ми приїхати не можемо в скорому часі...

9.04. 1997. Це ж як гарно і весело працювати в тій галузі, яку любиш, і своїй Батьківщині користь принесеш, і хай вона буде в авангарді серед народів Європи, щоб не пасла задніх. Хіба ні? Отож вперед, завжди вперед, плечима до плечей, і світ відчинений буде для вас, мов двері! Тоді цікаво жити, коли живеш для своєї Батьківщини, а не для себе! Для себе жити нудно і не цікаво! Ну от, “гуд лак”, кажуть гамериканці, а наш нарід каже: “Щастя, Боже Дай Боже щастя”.

Так часто згадую, як ми вертались з готелю, з вечора, присвяченого Софії Русовій, і стояли на вулиці і чекали авто, а ти підбігла до мене і накинула мені на плечі свій светр. Подумай, скільки часу минуло з тих чудесних днів у зруйнованому нашому Києві!!! Тримаймося! І хай об нашу рішучість хамелеонівський Кремль поламає всі свої зуби.

...Нашого будинку в Олешні вже нема, а лише він міг воскресити душу минулого. Зараз це чужий, довгий, подібний до бараку будинок, який може виконувати шляхетну працю, яку йому надали. Він вже має своє сучасне життя. Лише йому треба дати можливість, обладнання, яке б допомогло виліковувати хворих. Але от у Діда й Баби Русових був чудесний куточок у Винниці, невеличка хатка, чудесний садок, в якому дід плакав великі смачні бери (груші), інші теж були, але ці були надзвичайні. Яблука, сливи, вишні, черешні... Одна стара, велика черешня стояла одразу побіля дверей в кухню. Під нею стояв стіл, на якому білу скатертину розмалювали бордовими кружечками, падаючи, соковиті черешні. Скільки чудесних хвилин пережито на рідній землі! А яка чудесна вода була в нашій криниці із журавлем посеред великого двору в Олешні. А сад Олешні, і старий і молодий, ще цвіте-родить?

9.04. 2000. У нас на Великдень робили так: в глибоку тарілку, або гарну миску наклали землю і в ту землю засівали овес. Він виростав свіжий, зелений якраз на розговини, і в нього клали пару найкращих крашанок і ставили на стіл. Це так омолоджувало святковий стіл! В молодому кріпко зеленому овсі червоні крашанки символізували радість, надію і мужність. Сонце поволі виходило з-за обрію, радісно освітлюючи світ Божий. Шебетали і співали ранні пташки. Все навколо від цілого серця раділо. Наш обряд святкування – відзначення Великодня охоплює все навколо Церкви. Заливають все навколо радісним, переможним дзвоном. Ти чуєш Київські Великодні Дзвони?! Вони дуже, дуже далеко. Аж за океаном-морем. Я чую їх. Чую в душі.

Учасники наукової конференції у Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка, присвяченій 135-літтю від дня народження Софії Русової, 1991 р. Ніна Михалевич у хустинці, з квітами

Олег ПОЛЯНСЬКИЙ,
професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боєрського

Українська гуманітаристика в зашморзі «наукометрії», «скопусів», «індексів цитувань» та інших глобалістсько-космополітичних проєктів

Уже не перший рік українська гуманітаристика намагається вибратися із серйозної кризи. Здавалося б, падіння компартійного тоталітарного режиму, зняття ідеологічних заборон, відкриття архівів і «спецхранів» дадуть гуманітаріям, зокрема історикам, можливість досліджувати будь-які теми, насамперед ті, що замовчувались або фальсифікувались радянською системою. Та виявилось, що звільнення від ідеологічного диктату, крім позитиву, породило водночас чималі проблеми. Масове перетворення інститутів на університети з подальшим переведенням у категорію національних, відкриття у кожному історичних факультетів спричинило брак професійних кадрів. Колишні історики КПРС, викладачі наукового комунізму, атеїзму, діамату та істмату волею обставин змушені були перекаваліфуватися у викладачів і дослідників історії України, філософії, релігієзнавства, соціології, але часто залишалися на старих ідеологічних позиціях і не оволоділи новітніми методологіями історичних досліджень.

Шалена інфляція, багатомісячні несплачені зарплати, зростання корупції, підготовці дисертацій “на замовлення”, масовому плагіату. Кандидатами та докторами наук ставали депутати, чиновники і просто скоробатки. Далі розпочався “болонський процес”, тобто структурне реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм із метою уніфікації задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування й поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці. Справа ніби потрібна й благородна, але подекуди теж неоднозначна.

В останні роки українська історична наука зіткнулася з новими випробуваннями. Якщо у XIX ст. Маркс із Енгельсом вигадали комуністичну утопію і своє бачення історичного процесу, то наприкінці XX — на початку XXI ст. певні кола наполегливо нав’язують ліберально-космополітичні ідеї глобалізму, поліетнічності та мультикультурності, шкідливість етноцентричного погляду на національну історію, його застарілість і неперспективність. За цією псевдосцієнтичною словесною еквибіристикою проглядається явна тенденційність і заангажованість.

У цьому контексті надзвичайно повчальними є слова Афіньського архієпископа: “Насправді те, чого домагаються досягти нахненники глобалізації, про що вони і самі відверто заявляють, — це ліквідація національних особливостей, нав’язування світу не лише єдиної економічної моделі, а й також єдиної мови, єдиної культури. Легко побачити, що зникнення національних особливостей перетворить Європу на кладовище культур”.

У тому, що українську науку, зокрема наукові інституції, потрібно кардинально реформувати, немає найменшого сумніву. Питання: яким чином і якими методами? У січні 2018 року з’явився наказ № 32 Міністерства освіти України за підписом очільниці відомства Л. Гриневич “Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України”. До цього чисельність наукових фахових видань становила 1100 одиниць, а після наказу статус категорії “А” отримало лише 100 видань, кількість гуманітарних журналів цієї категорії — не більше десяти.

“Вищим пілотажем” у науці стали вважати публікації у виданнях “Скопусу”, тобто бібліографічній і реферативній базі даних, яка служить інструментом для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Розробником та власником “Скопусу” є видавничо-корпоративна “ELSEVIER” — одна з найбільших видавничих компаній світу, яка щорічно випускає близько чверті всіх статей у наукових журналах і річний обіг якої у 2008 р. становив 26 млрд доларів. До речі, щодо знакової назви “Скопус”. У Єрусалимі є гора Скопус, на якій розташований один із кампусів Єврейського університету. З грецької слово “скопео” означає дивитися, тобто Скопус — це гора спостережень.

Таким чином, освітнє міністерство вирішило підняти рівень української науки за допомогою т. зв. “наукометрії”, “індексів цитувань”, “індексів Гірша”, “імпакт-факторів”, “скопусів” і подібних “новачій”. При цьому абсолютно не враховувалась специфіка гуманітарних, точних і природничих наук.

Звичайно, запровадження в наказовому порядку таких змін, особливо у сфері гуманітаристики, викликало серйозне занепокоєння освітньої й академічної наукової спільноти. У друкованих й електронних ЗМІ з’явилася низка статей із промовистими назвами. Назвемо найбільш резонансні: О. Попович “Наукометричне невігластво (щодо манії бюрократії запровадити цифрове оцінювання науки”); В. Горбатенко та ін. “Scopus замість науки: чи потрібно це Україні?”; М. Стріха “Наука в університетах: що далі?”; М. Тимошик “Українська гуманітарна наука під дамокловим мечем “Скопусу””; Д. Дроздовський “Скопус: науковий інтернаціоналізм чи колонізація?”; О. Борисова “Макдональдизація вищої освіти: причини та наслідки”.

Головним меседжем статті доктора економічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України О. Поповича є принципово-доказове твердження, що не уся світова наукова спільнота підтримує і схвалює далеко неоднозначні новачії, пов’язані з “наукометриєю”, “скопусом”, “індексами цитувань” та “імпакт-факторами”. Він наводить висновки кількох авторитетних міжнародних інституцій та вчених про необ’єктивність і явну заангажованість тих, хто стоїть за цими намаганнями уніфікувати й підпорядкувати одному центру світову науку, не враховуючи при цьому специфіки країн та особливостей точних, природничих і гуманітарних наук.

“Бібліометричні дані — небезпечна зброя (тим більш в руках не-експертів) і є цілком неадекватним способом оцінки якості наукової роботи” (Проф. В. Бальман, директор Інституту математики, Бонн).

“Дані щодо цитувань дають лише обмежене і неповне уявлення про якість наукових досліджень. На жаль, надто велика спокуса визначити рейтинг кожного вченого, оперуючи всього одним показником; може статися що цим спокуситься і широка громадськість, яка і в більш простих випадках нездатна зрозуміти, що витікає з тих чи інших статистичних величин” (Міжнародний математичний союз).

“Існує серйозна небезпека, що надмірна увага до бібліометричних показників не тільки не дозволить повною мірою оцінити

якість досягнень, але й сприятиме приховуванню від наукового співтовариства досліджень видатних вчених, які працюють поза сучасним науковим мейнстрімом. Подібна практика може сформувати тенденцію до просування тільки тих досліджень, які відповідають модним течіям в науці; в той же час ті, хто оригінальний і чия робота здатна привести до розвитку зовсім нових наукових напрямів, можуть лишитися непоміченими. [...] В основі експертної оцінки не можуть лежати бібліометричні показники. Переоцінка значимості бібліометричних показників може завдати серйозної шкоди оригінальності та творчому потенціалу вчених” (Із спільної заяви Французької академії наук, Німецької академії природничих наук, Лондонського королівського товариства, 2017 р.).

“Фахівці, що проводять оцінку наукової діяльності, не повинні піддаватися спокусі переключити прийняття рішень на числа. [...] Дослідження, що розширює межі наукового знання, відрізняється від дослідження, зосередженого на пошуку рішень суспільних проблем. [...] У багатьох країнах світу висока якість наукового дослідження прирівняна до публікації англійською мовою. [...] Такого роду упередженість створює особливі проблеми в суспільних та гуманітарних науках, де дослідження в більшій чи меншій мірі регіонально та національно обумовлені” (Лейденський маніфест, 2014 р.).

Стосовно української науки, зокрема гуманітарної, її сучасних оцінок деякі вітчизняні вчені висловлюють критичні зауваження. Так, доктор філологічних наук М. Тимошик із великим занепокоєнням пише про кризовий стан університетської науки, її “скопусизацію”, що ставить у дискримінальній умови дослідників, які займаються українознавчими студіями. Адже більшість українознавчих тем — це “сотні і тисячі ще ненаписаних сторінок локальних подій і явищ. Це такі ж сотні і тисячі відомих і маловідомих персоналій ... Це мільйони недосліджених сторінок архівних справ, шпальт рідкісних наперекор українських газет, журналів”. Такі дослідження мають важливе загальнонаціональне значення, внутрішній пріоритет, а не глобальний, але від цього не менш актуальний. Тому вкрай небезпечно й необ’єктивно застосовувати для оцінки роботи вченого-українознавця і, відповідно, українознавчих наукових журналів “наукометричні” показники, “індекси цитувань”, “індекси Гірша” тощо.

Доктор історичних наук О. Борисова вважає: те, що відбувається нині в системі вищої освіти Укра-

їни, має свої причини, які беруть свій початок у сучасній світовій політиці щодо вищої освіти. Ці негативні процеси отримали у літературі визначення “макдональдизація”. Суть її зводиться до того, що функціональні принципи діяльності “Макдональдса” — ефективність, обчислюваність, передбачуваність та контроль — намагаються поширити на роботу освітніх закладів. Детально проаналізувавши ці принципи, авторка робить висновок, що імітація освітньої діяльності стає все більш масштабним явищем, але формальні показники при цьому зростають. Складається ситуація, в якій власне результат не є важливим, головне — його презентація. Не йдеться про реальну науку й підготовку високопрофесійних студентів, які практично не замислюються про свої реальні знання, вміння і навички, що їх нині називають компетентностями. Її висновки невтішні: “Зволивання громадянського суспільства і наукового співтовариства України за реакцією на негативні наслідки “макдональдизації” вищої освіти і подальшої “болонізації”, “скопусизації”, профанації, плагіаторства та інших негативних наслідків призводять до витворення з університету монстра формалізму, в якому немає місця ні творчості, ні науці, ні почуттю власної гідності студента і викладача, а є лише симулякр здобуття освіти із зовнішніми атрибутами ..., а не з глибоким внутрішнім сенсом”.

Ці самі проблеми порушує у статті “Скопус: науковий інтернаціоналізм чи колонізація?” Д. Дроздовський. Він наголошує на тому, що назва наукометричної бази “Скопус” перетворюється на “скопуси” або “скопусизацію” — назву, що позначає інтенсивний бізнес у царині науки, адже для здобуття диплому доцента чи професора потрібні публікації в “Scopus” або “Web of Science”. Фактично наука перетворюється на створення конвеєра, де за гроші можуть написати статтю, яку опублікують у журналі потрібної наукометричної бази. Механізм такої “науки”, розцінки, посередників та ін. детально описані М. Тимошиком. У більшості випадків такі публікації є профанацією науки, бо коли стаття на 3-4 сторінки має п’ятьох співавторів, про яку серйозну науку можна говорити?! Тому цілком логічно Д. Дроздовський запитує: у чому ж тоді цінність публікацій у цих базах? Чи не призведе це до колоніального статусу вітчизняних наукових шкіл? Адже, коли одна спільнота визначає “класність” одних текстів і видань, усуваючи в тінь інших, не беручи до уваги, що національні наукові напрацювання можуть бути не менш важливі, ніж ті, що “у форматі”, у між-

народному науковому тренді, тоді т. зв. “науковий інтернаціоналізм” справді перетворюється на різновид наукового колоніалізму.

У цьому контексті автори відкритого звернення до державно-керівництва України слушно наголошують: “Чому Українська держава відкрито ігнорує пріоритетність внутрішнього, загальнонаціонального контексту того блоку досліджень, що має не стільки глобальне, скільки локальне, але не менш важливе у межах нашої держави, значення і тематика яких сконцентрована у площині передусім українознавства: історія, література, мова, етнологія, фольклористика, журналістика, видавничо-справа, звичаєве право, “білі плями” української історії, поскрибовані російсько-радянською владою імена українських достойників — усі дослідження, спрямовані на захист і розвів української мови і культури?”

Слід звернути увагу на специфіку гуманітарної науки (близько 40 дисциплін), яка має свою методологію досліджень і суспільний резонанс. Значна частина тематики таких досліджень носить насамперед внутрішній, загальноукраїнський, а не глобальний світовий контекст, але це не означає, що вони є якимись другорядними чи не потрібними. Відповідно, індекси цитувань, тобто зацікавленість світової наукової спільноти такою тематикою, буде об’єктивно меншою, та це аж ніяк не свідчить про меншовартість таких досліджень.

Перед гуманітарними дисциплінами, зокрема історією України, та її дослідниками стоять масштабні завдання не лише очищення від марксистсько-ленінської догматики, імперських фальсифікацій, “скрепів руского міра” та аматорських міфологем патріотичних дилетантів, а й опанування сучасними методологіями історичних досліджень. Адже історична наука логічно завершує своєрідний понятійний ланцюжок, що розпочинається з історичної пам’яті і традицій, продовжується історичними знаннями й історичною свідомістю та завершується національною свідомістю. За їх наявності в суспільстві процес державотворення може бути успішним, а за відсутності — навпаки. Те, як ми уявляємо власне минуле, характеризує не лише конкретну особистість, а й суспільство загалом. Водночас історичні погляди визначають наш вибір майбутнього. Тому послідовний демонтаж імперської й комуністичної парадигми вітчизняної історії є одним із найважливіших завдань української науки. Його можливо буде виконати, коли історикам і суспільству перестануть нав’язувати чергові “новачії” про неперспективність національного погляду на вітчизняну історію, “скопуси”, “індекси цитувань”, “індекси Гірша”, “імпакт-фактори” як панацею виходу з кризи історичної науки, яка на сьогодні повною мірою є теж перебільшеною.

Справді, історія України як наукова та навчальна дисципліна нині є полем битви не лише між проросійськи/прорадянськи налаштованими істориками,

прозахідними істориками-космополітами, які жонґлюють пост-модерністською фразеологією, а й когортою нових “патріотично” налаштованих міфотворців, що у своїх “працях” теж створюють український історичний процес, і тими істориками, які прагнуть дивитися на світ через “українські окуляри”, а не через призму одно- чи двоголових орлів, п’яти- чи шестикутної зірки.

Великою проблемою є також те, що заняття історією нині приваблюють широкі кола аматорів, які вважають своїм “патріотичним обов’язком” не лише усно коментувати ті чи інші теми історичного минулого, а й писати, видавати та настирливо пропагувати свої історичні “опуси”. Вони навіть не підозрюють, що історична наука, як врешті і будь-яка інша, мають свою методологію та інструментарій історичних досліджень, без оволодіння якими такі аматорські писання не мають жодної наукової вартості. Можна допустити, що для задоволення своїх “історичних амбіцій” такий автор напише якусь краєзнавчу роботу, або збере і видасть спогади про ті чи інші події чи особистості. Але, коли непрофесіонал береться за написання статей чи книг з концептуальних проблем історії України, маємо не просто профанацію історичної науки, а черговий міф та фальсифікат. Неприпустимо, що історичну науку, як, до речі, політику і культуру заповнили імітатори, що профанують усе, до чого беруться.

Аналізуючи проблеми української історичної науки, слід звернути увагу на т. зв. “зовнішні і внутрішні” рецепції української історії. У цьому контексті варто наголосити, що трактування одних і тих же історичних подій, оцінка певних особистостей істориками різних держав часто буде неоднаковою, а інколи прямо протилежною. Очевидно, що такий підхід, до певної міри, є закономірним, адже, скажімо, з’ясування й оцінка причин, сутності та наслідків Переяславської угоди й Березневих статей 1654 р. українськими й російськими істориками була і буде різною, як неоднаковою буде інтерпретація ними української національної революції 1917–1921 рр., Голодомору 1932–1933 рр., історії УПА тощо. Аналогічно, порізному, трактуватимуть українські і польські історики Коліївщину, історію ЗУНР, Волинську трагедію часів Другої світової війни та ін. Ніколи не напишуть спільної історії араби та євреї, вірмени та турки, серби та косовари.

Історик завжди аналізуватиме історичні процеси під кутом певної парадигми. Сучасні історичні дослідження не можуть обмежитися якоюсь однією, навіть супермодерною, методологією, бо погляд на ті чи інші події “зсередини” чи “очима людини” досліджуваної епохи, про що так полюбляють говорити деякі сучасні історики, є не менш суб’єктивним, ніж традиційні методології історичного дослідження. У нинішній цинічний час спрофанованих вартостей особливої ваги набуває те, як ми розуміємо своє минуле, оцінюємо сучасне й бачимо своє майбутнє. Тому історична пам’ять, історичні знання й історична свідомість, що формують національну свідомість, є реальними чинниками політичного, економічного і духовно-культурного життя нинішньої української держави та її громадян.

120 років тому Леся Українка вперше відвідала Буковину Просвітяни відзначили ювілей товариськими сходинами «Діалог поколінь»

Олена РЕПІНА,
заступниця голови
Глибоцького районного об’єднання
ВУТ “Просвіта”

Товариські сходини у Глибокій

26 квітня виповнилося 120 років від того дня, як Леся Українка вперше відвідала Буковину. Як і тоді, цьогогоріч, у ювілейний рік народження Лариси Петрівни Косач, ця подія не залишилася поза увагою громадськості. Просвітяни Глибоччини відзначили обидві ювілейні дати товариськими сходинами – саме таку назву мала зустріч української інтелігенції зі славетною письменницею у 1901 році. Попри карантинні обмеження сходини у Глибокій виявилися велелюдними: до поважного товариства в залі Центральної бібліотеки Глибоцької територіальної громади в онлайн-форматі приєдналися учасники обласних закладів культури, столичні гості

українців, позначеного національним маркером: вишиванок, комірців, краваток тощо. Так було відшито вишиванки Шевченка, Франка, Старичького, Заньковецької та інших відомих діячів – всього на сьогодні 21 робота. Своєрідне “олюднення” одягу класиків відбулося через презентацію відшитих за давніми зразками вишиванок відомими сучасниками – митцями, громадськими діячами, науковцями, які сфотографувалися для альбому – Євгеном Нищуком, Ірмою Вітовською, Ахтемом Сеїтаблєвим тощо. 10 із 16 представлених на листівках вишивок належать родині Косачів, адже введенню елементів вишивки в гардероб інтелігенції другої половини XIX ст. ми завдячуємо Ользі Петрівні Косач – матері славетної родини, що подарувала світу Лесю Українку”.

та громадські організації, а також представники української діаспори з Європи – Товариство Української Культури в Австрії ім. Лесі Українки.

Леся Українка та Буковина: 1901, 1903, 2021

Родзинкою заходу став альбом української дизайнерки Тетяни Зез “Вишивка в одязі відомих українців” 2020 року видання, завдяки якому Леся Українка ніби повернулася на Буковину втретє, бо розкішну Лесину вишиванку у проекті презентувала буковинка, засновниця Всесвітнього дня вишиванки Леся Воронюк.

Авторка проекту, донеччанка пані Тетяна розповіла історію народження альбому: “На перехресті цікавості до меморіальних речей відомих особистостей, творців національної культури минулого та інтересу до мистецтва української вишивки зародилася ідея відтворення одягу відомих

пані Лесю наголосила, що “вишиванка, як друга шкіра, залишається потужним ідентифікатором українства у світі”. “А завдяки таким проектам, як альбом “Вишивка в одязі відомих українців”, чисто візуальний контекст поглиблюється історично-культурним змістом, що переносить вишиту сорочку із побутової площини у сакральну”, – додала вона.

Діалог поколінь – вісь, що тримає Україну

Про патріотичні родини минулого й сучасності, передачу цінностей між поколіннями міркували учасники за-

ходу. Співорганізаторка сходин – директорка Глибоцького районного краєзнавчого музею, літературного музею Домки Ботушанської Ольга Шевченко – розповіла про Лесю Українку в поезії та малярстві Домки Сидорівни Ботушанської. А син пані Ольги Володимир Шевченко, знаний на Буковині волонтер, і невістка, донеччанка Яна поділилися історією свого кохання та тим, як уживаються Схід і Захід під спільним сімейним дахом.

Свій діалог поколінь запропонували присутнім Світ-

лана Пожога разом із внучкою Світланкою Гришук – дальною священниці Православної церкви України. Пані Світлана – педагогиня, громадська діячка, вона розповіла про засади сімейного морально-етичного християнського виховання, що культивуються у родині священника Православної церкви України Романа Романовича та Олени Костянтинівни Гришуків. Літературно-музичну композицію “До мого фортепіано” виконала лауреатка конкурсу ім. Лесі Українки “Змагальсьмось за нове життя” – Світланка Гришук. У неповторному дуєті бабусі і внучки, як справжній діалог поколінь, прозвучала співана поезія Лесі Українки.

До сліз розчулили присутніх поетичні рядки мами і доньки Віри Китайгородської та Лесі Воронюк у виконанні відо-

мої буковинської етнографині, педагогині Наталі Козачок та її сина Володимира – студента Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв ім. С. Воробкевича. Пані Наталя розповіла про діяльність гуртка “Етнографічне краєзнавство” та запросила Тетяну Зез означитися із вишиванками с. Чагор.

Голова районного об’єднання ВУТ “Просвіта” Олександра Приходько-Возняк зачитала авторські присвяти Лесі Українці, а співорганізаторка, директорка бібліотеки Ольга Ковальчук запросила всіх охочих переглянути тематичну виставку та зробити фото на згадку про ювілей, скориставшись фотозоною “Леся Українка – 150: діалог поколінь”.

У підсумку українська письменниця, громадська і культурна діячка Віра Китайгородська наголосила, що любов – до родини, рідної культури, землі, де народився і виріс, – є визначальною і рушійною силою, на якій стояв і стоятиме український світ.

Ініціаторка та модераторка заходу, заступниця голови районного об’єднання ВУТ “Просвіта” Олена Репіна вручила учасникам грамоти, подяки, анонсувала наступні заходи ювілейного року Лесі Українці.

Замість біографії

Віктор ГРИЩЕНКО,
м. Кривий Ріг

Кумиру, мов зорі, віки світити,
Та яскравіше я-таки згорю:
Метеорит затьмарює зорю,
Хоч різні в них, звичайно, габарити...

Він жив собі, як сноби-сибарити –
Чи не тому я з ним стаю на прю?
А мо', даремно я затіяв гру –
Дошенту-бо горять метеорити!..

Знімає сповідь камені з душі,
Коли на мить забудеш слово лжі,
А саме так вести розмову мушу!..

Відвертий все ж до певної межі:
Не всі слова очистив від іржі,
Аби змогли комусь очистити душу!..

Із вирію не всі вернулись птиці,
Не всі і ми на батьківський поріг:
У когось шлях на чужину проліг,
Хтось став назавше жителем столиці.

Коли судьба у Божеській десниці,
Життя простелить вам пів ста доріг:
Комусь – терни, комусь – лише моріг,
Комусь – палаци, а комусь – в'язниці!..

Нелегко вибрати в грядуще путь,
Щоб жити нам не так, як всі живуть,
Тому не раз студив холодну воду,

Бо рік минув – я ж наче і не жив,
Хоч перевірів у труді спромогу жил
(що це даремно, взнати мав нагоду!).

Хоча в очах чужих я відчайдух,
Багацько вже не встигну... Дешо зможу,
Бо часом відчуваю руку Божу –
Натхнення не було б, якби не Дух!..

Для мене творчість – Слова вічний рух,
Якщо Господь не виставить сторожу.
Але Його даремно не тривожу –
Пасе мільйон поетів цей Пастух!..

Я не творив кумирів, а шукав,
Та не святих хапаю за рукав,
Щоб сокровенне, як вони творити.

Пишу в шухляду вже багацько літ,
А вже пора складати заповіт:
Як не було, а з долею ми квити!..

Що найважливіше в житті поета?
Архів і, мабуть, молода вдова:
Красива – добре. Краще – ділова,
Бо знайде гроші для твого портрета!..

Подбай зарані про життя аскета:
Де будь могилі, ще росте трава,
І ще в рядки шикуються слова,
І не чатує недруга вендета...

Найвища нагорода для митця,
Коли заслужить з терену вінця,
Який кладуть в нас зрідка на могилу

Посланням до Всевишнього Творця...
Але, щоб сталася подія ця,
Від серця маєш відірвати жилу!..

Я веслував, немов галерний раб,
Хоч дехто скаже, що мені щастило,
Бо не питав, в чиїх руках кормило
І був байдужим до життєвих зваб...

І от тепер, коли в борні заслаб,
Де вітер той, що дме в моє вітрило?
Як руки тут не опустить безсило,
Не стати здобиччю тупих нахаб?..

Я б жив майбутнім, та в грядущім – тьма,
В кінці тунелю вогника нема!..
А може, є, та заважають сльози:

Сурмить за вухом ангельська сурма,
А інший ангел меч свій підйма –
У потойбіччі ждуть метаморфози!..

Про себе все сказав у віршах я,
Сказати більше, мабуть, неспромога!
Не раз була почута засторога:
"Кому потрібна розповідь твоя?.."

А я ж не граю ролі мудрія!..
Коли вже буду на шляху до Бога,
Ви не шукайте слів для некролога –
Візьміть лиш книжку, де моє ім'я.

Весь вік учивсь, як в світі жити слід:
Радію радості малій, журюсь від бід,
І вже з долонь зійшли тверді мозолі,

Бо я тепер почесний домосід,
А що поет – не знає і сусід,
Бо з'їв з сусідами лиш пучку солі!..

Вуста німі, хоч слухають ще вуха:
Господь на мову відібрав права!..
В юрбі моя поникла голова,
Бо людський бунт – це перш за все розруха!

У натовпі людина слабодуха
Не визнає пророцтва Божества...
Застерегти б, та де візьму слова?
І, врешті-решт, хто в нас поета слуха?..

Як Бог не дав цих слів, ніхто не дасть:
За владу глотки рвуть імущі власть,
А люд трудящий жде від них зарплати...

Та зозла все ж підняв цілинний пласт –
Нащадкам свій пишу "Екклезіаст",
Не мавши, хоч поет, над словом влади...
Січень 2021 року

Це час облітає із білого світу

Олександр КОСЕНКО,
м. Кропивницький

Вже день малішає. Міліє
Кохання погляд. Глибина
Злякалась осені. І мрія
У чарці топиться вина.

В червоній крові винограду,
В хмільному вирі. Без мети.
А роки, ніби конокради
Женуть надії в засвіті.

Женуть! Стежки мої толочать!
Димлять багать чадні гноти.
І нижуть, нижуть ніч – до ночі
На чорну нитку самоти.

І водить в темряві літа
Кохань зітлілих сліпота.

Сумно. Вітер ловлю невловимий.
Цей прАвітер-час.
Роки, пси мої гончі, позаду. Відстали давно.
Загубилися в пам'яті ніби в просторах
пампас.
Не гітара гукає гуляти тепер. Доміно...

Задощило. Мольфари покрали
в Сахари дощі.
Світ незмінно міняється, крається.
Тут, під дощем
Ми – релікти. Дрімучі архейські хвощі
Древніх душ невамтовний, оголений шем.

Ми релікти між цих гомінких
перелітних світів.
Примітивних, як зрада. Чужих, нетутешніх,
як смерть.
Я цей вітер ловлю, в хаотичній гонитві життів.
"Піпл дохаває" хаос. А думка нехай
на десерт.

Сумно. Вітер ловлю. Та шукаю себе між епох.
Це простецьке життя... А таке незбагненне,
як Бог.

Це час облітає із білого світу
Як парша, як іній, як спогади. Вечір.
Околиця неба аж мре рожевіти.
І никає сутінь, кваплива, як втеча.

Це дні наче хвоя забав новорічних
Летять, осипаються. Бо не буває
На білому світі безсмертних та вічних.
А свято триває. А свято триває...

А свято гарує, жере, коноводить
До лютих синців, до похмільної чарки.
Та Лета невпинно несе свої води.
І ліплять матерію вічних три кварки

Не має застілья такої рибини,
Щоб з'їв, і буття усвідомив глибини

Зустрілися в сутінках небо і степ.
І скаче стежина до них навздогінці.
Аж мрії з коханням течуть через вінця.
Могутній Лерад через всесвіт росте.

Правічного дерева дев'ять світів
Дитинно дрімують між степом і небом.
Над перепелиною долею Феба
Буття стережуть Колоски золоті.

Казки та легенди. Віки та світи
У Степу правічного сплять на долоні.
Тут приспані битви, звитяги, погоні
Зривались колись до якоїсь мети.

Для Степу ж ота метушлива мета
Проста порожнеча. Дурна пустота.

Інші ми! Так! Ми – невимовно інші!
Квіти зимують в горщиках на вікні.
Це не тобі світ фарбував да Вінчі!
Це не тобі марень моїх пісні!

Очі рептилій туплять зіницю щілини
В душу мою крізь генетичний тлін.
І не птахи в Ірїї летять, – хвилини!
Щоб віднайти Слово моїх молінь.

Господи! Всесвіте! Ранок, як ода каві.
Вічні три крапки – ніби флешмоб надій.
Та не тобі ці молитви лукаві.
Мрія бринить колами на воді.

Навіть помре. Та, від живих живіше,
В Ірїї мрій ми – незбагненно інші.

Осінь. Паморозь висне в повітрі.
Холод котиться поміж людьми.
Розкидає пожитки нехитрі
Листопад, щоб тікати від зими.

Щоб схватись хоч в мислях від снігу.
Ожеледиць, хурделиць, відлиг,
Де в холодну вмуровані кригу
Поховалися ріки від лих.

Від людей. Чи від інших напастей?
Нудно сніг ніби дні проліта
Та мені як надія на щастя
Листопаду сльота золота.

Тільки хмари – не марні листи
Від старої, як світ самоти.

Тут вербам коси чеше вітер.
Тут осінь Клаусу листа
Писать нових шукає літер.
Та свято вірують міста

В таємні знаки інтернету,
У таїну чужих неправд.
Летить до Ірїю планета
І янгол Білого Пера

Уже свого ладнає горна.
Шука мелодії, либонь.
Та хто до серця нас пригорне?
Хто нас помножить на любов?

І ждуть спокути для Землі
Хто совість множить на нулі.

Стійкою стань, пелюстко, не впади

Надія ПОЗНЯК, м. Суми

Ми з тобою вибирали килим і не помітили, як обрали вересень... Ми торкалися морської хвилі, переходили до гарячого піску, арабської геометрії, юного снігу, гірко шоколаду; ми губилися у розмитості та блиску місячного сяйва, грудневого вечора... спалаху світанку... Нас нічого не здивувало. Та ми обернулися. Їдкий колір, наче в рептилії – на фоні металевих складських полиць. “Не бійся, – подумала я, – це не ящірка. Він не відкине свого хвоста, немов темні думки. Ти й своїх невеселих маєш доволі. Вони потрібні тобі для рівноваги”. Долоня лягла на ворс. Той подався... Постели під ноги килим зеленого із відливом золотавого, – і ти станеш спокійною, ніби трава соковита на ранковому сонці.

Що ця осінь забула у мене у хаті? Я боржник її, певно, за світлу печаль. За оці хризантеми біляво-лупаті – противага до кольору пристрасних мальв.
За подовжені ночі, а значить, це термін, що відводить природа для стану душі, коли є післясмак недоспілого терну, та немає жаги, наче вже збайдужів.

І за цей супокій в рівновазі квартири, і за те, що голубка учора вночі на моїм підвіконні, немов на картині, намагалась від щастя віддати ключі.

Вона стукала дзьобом знадвору до кухні, задивлялась на мене – в душі глибину, мов чекала, що пурхнуть мелодії лютні, бо луна ще стояла й ловила весну.

Фотографії з часом блякнуть, перетворюючись на тіні. І минуле твоє – зернятко. І майбутнє – пусте насіння.

Чом тривожно, не спиться, жінко? За вікном не завія – осінь. В перспективі ще є відтінки... Сіре в моді, його задосить.

А тобі подавай вітрила. Пурпурові. Шаленство моря! Щоб галера несла нестримна, і твій Грей, безумовно, – поряд.

Тільки, знаєш, не все так просто. Шити парус – діагноз точний. Із Борисполя лоукостом відлітають і юнка, й хлопчик.

І колише чорнильно-сині кленів контури вітер-зодчий, і тремтять піски Палестини – світлі штори супроти ночі.

Післясмак

В Берліні сніг повільно-невагомий. Мереживо дерев на тлі пастельнім. Недільний ранок. Вулиці пустельні. Лише трамвай працює, і вагони,

що мають колір сонця золотого, пливуть, як заворожені. І мимо. Вже й не цікаво, що там далі з ними, бо ти востаєш в сніг. І що із того,

що проникаєш поглядом спочилим у простір сутінковий тротуару, в густе повітря з присмаком нектару чужого міста? Поведи плечима,

стріпни цей чар із власної задуми: так тон стіни порушує графіті. Тут і без тебе повно неофітів. А в серці... в серці десь чекають Суми.

Вулик вокзалу напівпорожній. Зморено дивишся далі вікон. Колії, колії... і при кожній – світло й дорога... коротша з віком.

Душу розкрий і звільни назустріч космосу ночі свою уяву. Бач, ліхтарі, – мов з перлинних устриць матове сяйво спливає мляво.

Чари абстракцій на фоні січня. Зоряна твердь? Чи морські глибини... Так і вдивляєшся, – як в обличчя рідної аж до сльози людини.

Стійкою стань, пелюстко, не впади. Шмагає злива, град поранив шкіру... Ковтай струмочки чистої води і захилайся, дивлячись на сіру велику хмару, що пливе вгорі і грізно викидає лютя на землю. Дожити б лиш до першої зорі. Та перебути ніч холодну й темну. Тому тримайся із останніх сил: довіря небу – тут, сьогодні й зараз. Бо завтра перетворишся на пил, на білий пил, відкривши світу зав'язь. І буду я стояти у вікні. І знову дощ прибуде. Кине градом. І буде знов не байдуже мені, чи виживе той плід, щоб стати садом.

Паралельні світи

Зінаїда ВОРОТИНЦЕВА, Луганщина

Вітри гасають шляхами битими, За руки тягнуть дощі плаксиві. Й степи, що влітку пишались квітами, Стають облізли і некрасиві.

Сховались грози за небокраями, Куди дорога зимі заказана. Птахи – у вирій, клинами, зграями, Багнука, осінь... й війна нав'язана.

Це “ихтамнеты” приперлись з танками, Зі своїм миром, брехнею, гаслами. Колись роженні “отцями” й “мамками”, Батьків України роблять нещасними.

“Родителям” треба б дружити з головою Й про власних дітей благодійно подбати. А то посилають своєю рукою “Бандерівців” тут, в Україні, шукати.

І щоб грошенят на війні заробили, Бо й не передбачиться, видно, ніде. Й стирчать в чистім полі нічийні могили, Життя все вирує – війна все іде.

А десь там мажори рулі викручують, “Нісани” й “бентлі” вищать на гальмах. Але батьків вони не засмучують: Втішають себе в спортзалах і спальнях.

Якби ще й канабіс вживати легально, Для хворих, звичайно, а трішки для себе. А ще б гральний бізнес відкрити негайно, Бо ми молоді, нам розважитись треба.

В Москву хтось летить скакати на сцені І звідти волати: “А мы вне политики!”. У всіх оправдання якісь навіжені, Бо чути не хочуть ні правди, ні критики.

Та що ж це за бізнес – в ворожій країні, Ще й мова чужа – українську не знаєте?

І ще не забули: наш стяг – жовто-синій, А “Гімн” “Ще не вмерла” чи часто співаєте?

В окопи до хлопців коли заглядали Всі Лораки, Йолки, Свети і Таї, Кого ви українським теплом зігривали, Україна у серці чийм розквітає?

Збіговисько в Раді людей випадкових, Так прикро, бо ми їх самі обирали. Так думалось: чесних і глуздом здорових І щоб “Конституцію” зрідка читали.

А кожен злигавсь зі своїм олігархом І відпрацьовує вкладені гроші, Марить себе ледь не цілим монархом, Нашо народ – є повій хороші.

А ще б референдум узаконити треба, Бо час підійшов на питання нагальні: Кожен вирішує тільки для себе – Як часто ходити йому до вбиральні.

Коли ж як питання про землю настало, Законом обмежились – всяк про це знає. А де ж референдум? Чому не спитали? Що дума народ – хай же сам визначає.

Словами легко війну закінчити, Нам клепки без “формули” не вистачає, Хлопців продовжують бити й калічити, А світ весь байдуже спостерігає.

То ж десь в бліндажах, у окопах солдати Мороз мають, спеку і рани смертельні, Україну боронять і можуть не знати, Що поруч існують світи паралельні.

Снаряди і “гради” – і ліків пахоші, Десь пики б'ють за наділи земельні. Війна і смерть – розваги й радощі... Чи й справді в країні світи паралельні???

Вадим Сухаревський

Тетяна МАЙДАНОВИЧ, м. Київ

Питали його [Іоана Хрестителя] і вояки, і говорили: “А нам що робити?” І він відповів: “Нікого не кривдьте, не оскаржуйте фальшиво, вдовольняйтесь платнею своєю”. (Євангеліє від Луки, 3:14)

Край міста Слов'янська – засада ординська, москальська... Прикрились дітьми, убиваючи із-за ікон. Наказ “Не стріляти” – спланована штабом поразка? І як це прийняти тому, хто вродивсь козаком?! Біжать москалі* – українських військових добити... Тепер уже лиш вороги – потрапляють в приціл, Тепер уже збоку – бабусі з іконами й діти, Тепер уже можна – прямою наводкою в ціль.

Комбат** Сухаревський! Тоді він ще був лейтенантом. Тринадцяте квітня – іде чотирнадцятий рік: Він сам, без наказу, почав з БТР-а стріляти І залпом впритул – розганяє москальський набрід.

За Промислом Божим зростають ще в нас лейтенанти, По духу – герої, на страх ворогам – козаки. Поліг в тім бою Біліченко Геннадій із “Альфи”, Яка в час Майдану відмовилась брати Профспілки. Сумського спецназу бійці на землі сходять кров'ю, Спішать вже до них вороги, щоб живих – у полон... За друзів життя покладати – це звемо Любов'ю, Свій край боронити – для воїна Божий Закон.

Вадим Сухаревський тоді ще був лейтенантом, Тринадцяте квітня – ішов чотирнадцятий рік: Він сам, без наказу, почав з БТР-а стріляти І залпом впритул – розганяє москальський набрід!

Уже лейтенантом він мислення мав генерала, Вів бій переможно – як мужній, від Бога, солдат. Вадим Сухаревський потрапив у госпіталь в ранах; Навчався; з тим же в ЗСУ повернувся назад... На полі тому, де війна почалася гібридна, Де бджілки на травах Слов'янська визбирують мед, Там пам'ятник – той Бетер! – нам поставити потрібно, Щоб гралися діти й читали між тихих дерев:

“Вадим Сухаревський тоді ще був лейтенантом... Тринадцяте квітня – ішов чотирнадцятий рік: Він сам, без наказу, почав з БТР-а стріляти І залпом впритул – розігнав тут москальський набрід!”

* *Москалі* – різних національностей прислужники деспотії Московського Кремля.

** На час написання вірша В. Сухаревський був командиром 503 батальйону 36-ї бригади морської піхоти.

26. Воркшоп

Якщо ви щось по-іншому називаєте — це не означає, що йдеться про нове поняття чи явище. Йдеться про ваше незнання питомої лексики, зокрема її семантичного поля. Саме таку ситуацію маємо з безпотрібним англізмом *воркшоп*, що відповідає нашому дуже давньому поняттю і лексичній одиниці *вишкіл* “ретельне навчання чого-небудь, прищеплення певних навиків, привчання до дисципліни і т. ін.” (СУМ I, с. 542; СУМ 20, т. 2, с. 391); вишкіл: *навчальний захід (курси, семінар, тренінг тощо)*: “Щоби з’ясувати собі, як сильно відстали ми від інших народів, особливо в ділянці фахового *вишколу*, наведемо тут деякі приклади. [...] Поминаючи високий рівень кравецького ремесла в усіх західноєвропейських державах, слід подати, що найвище розвинулось в Англії — мужеське, у Франції — жіноче кравецтво [...] хіба ти не знаєш, що всюди треба певної підготовки. Саме такі, як Ксенія, переходять *вишкіл*. Одні дійдуть до мети, другі відпадут, і на те саме потрібний цей *вишкіл*. Ті, що відпадут, перейшовши *вишкіл*, хоч не підуть революційним шляхом, напевно, будуть добрими і корисними громадянами й своєю працею покладуть цінні заслуги для суспільності” (Б. Кравців, 1905–1975) [Н. Хобзей та ін. Лексикон львівський: поважно і на жарг. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2012, с. 149].

Отже, що означає воркшоп (<work+shop) за новітніми теоретизаторами процесу навчання, що начебто через чуже слово-двогляд “*Провітими, кажуть, хочуть / Материні очі / Сучасними вогнями. / Повести за віком, / За німцями, недоріку, / Сліпу каляку*” (Т. Шевченко), бо ми, бачте, досі не вміли вчитися і не розуміли, що навчання — це передусім активність, самонавчання та обмін знаннями, а от коли *заворкшопимо*, то нам вже й істина відкриється.

Німецький психолог і психотерапевт Клавс Фопель, що практикує методи групового розкряпаного навчання для всіх, визначає *воркшоп* як “*інтенсивний навчальний захід, на якому учасники навчаються перш за все завдяки власній активній роботі*” [Воркшоп як формат професійного навчання] — так ніби під час *вишколу* чи просто навчання ми не робимо саме цього і максимально не активізуємо учнів чи студентів?

Проте знаходяться стурбовані теоретизатори, які замість того, щоб уживати питомі слова чи розширювати їхнє значення, вигадують *багатослівні своєрідності* для позиченого чужинця, аби під його покровом заробити собі, мабуть, грошенят з європейських фондів чи грантів за своє педагогічне псевдоноваторство і пускання диму в очі. А раби раді лоба розбивати об загальновідомі педагогічні прийоми.

На думку цих теоретизаторів *воркшоп* є свєдопедагогічною штибу, *воркшоп*, тобто з англійської *workshop* “майстерня, цех” (АУС 2006, с. 1686), де *work* — різночасиномовне і багатозначне слово з основним значенням “робота, труд” та багатозначне і різночасиномовне слово *shop* зі значеннями “крамниця, магазин”, “майстерня, цех”, “установа, підприємство”, “ангажемент” (те-

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРИОН

атр.), “професійні інтереси”, “в’язниця” (розм.) (АУС 2006, с. 1293–1294) — це:

- “навчальна група, яка допомагає всім учасникам стати після закінчення навчання більш компетентними, ніж на початку;
- навчальний процес, в якому кожен бере активну участь;
- навчальний процес, під час якого учасники багато дізнаються один від одного;
- тренінг, результати якого залежать насамперед від вкладу учасників і меншою мірою — від знань ведучого;
- навчальний процес, на якому в центрі уваги — переживання учасників, а не компетентність ведучого;
- можливість відкрити для себе, що знаєш і вмєєш більше, ніж думав досі, і навчитися чомусь від людей, від яких цього не очікував” [Що таке “воркшоп”?].

То що з того багатослів’я не покриває своїм лексико-семантичним полем *вишкіл*? Питання риторичне, бо причина не в слові, а в рабському наслідуванні чужого. Куди ж дістався цей чужинець *воркшоп* з цілою купою, як бачимо, надуманих чи вигаданих значень замість нашого перевіреного, широковживаного й загальнорозумілого ВИШКІЛ? Дістався самої серцевини нашої мови, а саме Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яценка, бо саме про це йдеться в нещодавньому повідомленні в мережі, де *воркшоп* став уже прикладкою:

“Підготовчий онлайн-воркшоп “Марафон з української мови ім. П. Яценка”. Відразу відчутно, що знаменитого конкурсу торкнулося Міністерство освіти і науки, що має за нахтнення жити з чужого розуму, бо до свого, мабуть, не доросло.

Не думаю, що канадський багатій — українець Петро Ячик — вкладав гроші в українську освіту та науку, аби там так бездумно *воркшопили*?

Не дуріте самі себе, Учїтесь, читайте, І чужому научайтесь, Й свого не цурайтесь, Бо хто матір забуває, Того Бог карає, Того діти цураються, В хату не пускають. Чужі люди проганяють... *Тарас Шевченко*

27. Стартап

Авторизована передісторія

Історія терміна сягає 1939 року США, коли два студенти інженерного факультету зі Стенфордського університету Девід Паккард (*David Packard, 1912–1996*) і Вільям Г’юлетт (а не Хьюлет) (*William Reddington Hewlett, 1913–2001*), маючи стартовий капітал 538 доларів, заснували крихітне підприємство і назвали його своїми прізвищами (черговість визначив жереб) Hewlett-Packard (HP). Започаткована хлопцями компанія зараз відома як *Г’юлетт-Паккард*, скорочено Ейч-Пі (HP) — всесвітньовідомий бренд (марка), який виробляє комп’ютерну та іншу оргтехніку. Тобто з філологічного боку відбулося явище трансонімизації: власні імена абривіційним способом перетворилися в ергонім (“ергонім < гр. ergon “праця” — власна назва постійних або тимчасових об’єднань людей” — М. Торчинський).

Першим офісом HP став гараж в Пало-Альто (Едисон авеню, 367), який 1987 року офіційно оголосить історичною пам’яткою Каліфорнії і місцем народження *Кремнієвої долини* — технологічного центру Америки і світу. Саме тут Г’юлетт і придумав генератор звукової частоти для тестування аудіосистем. Перше замовлення Девід і Вільям отримали від студії Волта Диснея (не *Уолта Діснея*). Компанія придбала кілька таких генераторів для поліпшення звукового супроводу анімаційної картини “*Фантазія*”.

Саме через цей гараж *стартапи* називають ще “*гаражним бізнесом*”. Згадаймо, що ще двоє шкільних друзів, два Стіви — Стів Возняк (1950 р. н.) і Стів Джобс (1955–2011) — також у гаражі батьків Джобса створили комп’ютерну плату, прототип комп’ютера *Apple I*, а 1 квітня 1976 року Джобс і Возняк заснували компанію *Apple Computer, Inc.* (нині — *Apple Inc.*), яка була зареєстрована 1977 року.

Цікаво, що Стів Возняк має українське коріння. Його прадід Юрій (Джордж) Возняк народився в Польщі 1843 року і прибув до США 1870 р. Він зазначає, що родина матері походить з Німеччини, а родина батька — з Польщі (тоді, в ХІХ ст., у складі Російської імперії), або з іншої сусідньої країни: “Багато хто в мене запитує: Стів, ти поляк? Бо моє прізвище Возняк. Я відповідаю: Ні, я українець. Я завжди знав, що моє прізвище — українське. Все своє життя я хотів приїхати до України.”

Я деякою мірою бажав би бути українцем. Ці люди здаються найбільш подібними до американців, як я сам, з усіх інших європейців. У листуванні зі Стахом Возняком, CEO Sargofy, Стів написав: “Я відчуваю спорідненість з Україною через своє ім’я”. А 30 вересня 2017 року, під час виступу на Olegom Forum 1 в Києві, Стів Возняк заявив прямо: “Багато хто в мене запитує: Стів, ти поляк? Бо моє прізвище Возняк. Я відповідаю: Ні, я українець” (Хто такий Стів Возняк: засновник корпорації Apple, який вважає себе українцем).

Проте, за 10 років до того, 1966 року, інженери “Г’юлетт-Паккард” зберуть перший комп’ютер (Девід Паккард — співзасновник компанії HP).

У 70-ті роки фірма випустить перший у світі кишеньковий калькулятор, а відтак серію настільних комп’ютерів з мовою програмування BASIC з магнітною стрічкою для збереження інформації. Вже в ці роки фірма могла стати успішною на ринку персональних комп’ютерів, якщо б у 70-ті роки не відмовилася від настільного комп’ютера, який розробив їхній співробітник українець **Стів Возняк** — засновник компанії Apple (Место рождения Кремніевої долини).

Згодом Девід Паккард напише книгу “Шлях HP”, де розповість, як створював компанію разом з Біллом Г’юлеттом.

За логікою теперішніх користувачів слова *start up*, воно начебто ідентифікувало діяльність саме цих двох славних інженерів.

Поширення терміна

Поширення термінові *start up* надало найвідоміше й найавторитетніше економічне друкова-

не видання світу *Forbes* у серпні 1976 року, а відтак *Business Week* у вересні 1977 року для позначення компаній з короткою історією діяльності.

“Хрещеним батьком” *startup*-у називають американського бізнесмена Стівена Бланка, який дав йому таке визначення: “(від англ. *startup*, букв. “стартупе”) — це компанія з нещодавно створеною операційною діяльністю, де біля джерел створення був пошук і реалізація бізнес-ідей для подальшого втілення в життя” (Стартап (Startup): що це таке простими словами + 5 ідей та порад щодо створення start-up проекту з мінімальними вкладеннями).

Поняття і термін закріпилися і широко розповсюдилися під час так званої економічної “бульбашки”, тобто “бульбашка доткомів” — бізнес-моделі в інтернеті. Слово постало від англ. *dot.com* — домен (ім’я сайту-сторінки) верхнього рівня, в якому зареєстровані переважно комерційні організації. “*Економічна бульбашка*” існувала приблизно від 1995 по 2001 рік у результаті злету акцій переважно американських інтернет-компаній, появи великої кількості нових інтернет-компаній та переорієнтування старих компаній на інтернет-бізнес.

Проте ера “нової інтернет-економіки” не наступила, а значні кошти, витрачені на рекламу та початкову діяльність, призвели до банкрутства. Відтак термін *дотком* набув зневажливого значення як “незріла і непродумана концепція підприємництва”.

З огляду на сьогоднішню інтерпретацію поняття *startup*, — це початковий, новий, особливий, ще не випробуваний, але привабливий для наслідування вид підприємницької прибуткової діяльності, спрямований на користь для суспільства. Себто це нетрадиційна і ще не зріла бізнес-модель, за розроблення якої беруться передусім молоді люди.

Цікаво, що всі етапи *стартапу* мають питомі назви: 1. *посівний етап*, або Pre-Seed stage (пошук ідей), 2. *запуск*, або Startup Stage (знайдено інвестора і випущено продукту), 3. *зростання*, або Growth Stage (початок прибутку), 4. *розширення*, або Expansion Stage (просування на нові ринки), 5. *вихід*, або Exit Stage (під розвитку, коли інвестори продають кампанію великим гравцям) (Що таке стартап?).

Є вже і похідник від цього слова — *стартапер*. Це людина, що входить до групи людей, які здійснюють проектну діяльність в межах *стартапу*, себто керівник проекту чи будь-який інший член колективу.

Українські відповідники

Що ж означає лексема *start-up* в англійській мові? *Start-up* — це: 1. дія чи процес приведення чогось у рух (урухомлення), 2. новостворений бізнес.

Наші перекладні словники дають ширшу інформацію: **start-up**, *startup* [‘sta:ʌp, амер. ‘sta:ʌp] n 1. запуск, пуск, початок 2. (startup company) молода компанія, новостворений бізнес, стартап (ЗНАУС 2010); одне з 25-х значень “засновувати, відкривати (підприємство тощо)”, з долученням приєменника **up** (“схоплюватися; здригатися; виникати; з’являтися; швидко рости” (АУС Гороть, 2006, с. 1406), а також цей

приєменник передає значення “проти”: проти течії, вітру (АУС 2006, с. 1609). Поза тим **up** — це ще й *іменник*: підйом, піднесення, підвищення; *дієприкметник*: що йде; *прислівник*: вище, вгору.

Первісне, висхідне значення цього слова показово розкривають наші термінологічні словники:

startup = [‘sta:ʌp] початкові дії (Англійсько-український словник з математики та інформатики 2010, Є. Мейнарович, М. Кратко);

startup 1. **початок** (процесу) || початковий 2. **запуск** (механізму) || **запуск** [‘sta:ʌp, ‘sta:ʌp]

- ~ of a process = початок технологічного процесу
- computer ~ = запуск комп’ютера
- operation ~ = запуск (механізму)
- reactor ~ = пуск реактора (Англійсько-українсько-англійський словник наукової мови (фізика та споріднені науки). Частина I англійсько-українська 2010 (О. Кочерга, Є. Мейнарович);

запуск (-y) 1. (механізму) **start**; **launch**(ing) 2. (активація) **activation**; **actuation**; **enabling** 3. (запалювання) **firing** 4. (механізму) (**operation**) **startup** 5. (ел.) **triggering** **пуск** (-y) **start**(ing); **setting in motion**; **launch**(ing) *див. теж запуск реактора = reactor startup*

пускати/пустити 1. (*звільняти*) **set free** 2. (*починати роботу*) **start**(up); **put into action**, **put into service** (Англійсько-українсько-англійський словник наукової мови (фізика та споріднені науки). Частина II українсько-англійська 2010 (О. Кочерга, Є. Мейнарович);

startup [start up, start-up] (i) **запуск, запускання** (*двигуна, мотору*); (d) **запускати** (*двигун, мотор*) (Англійсько-український словник-довідник інженерії доквіля 2000 (Тимотея Балабан);

startup **ввід, вводу** || **увід, увовду** **input**, **infeed**, **entry**; (*напр., д्रोуп*) **inlet**, (*пристрою*) **lead**(-in); (*з ізолювальною втулкою*) **bushing** **запуск, ~y** || **пуск, ~y start**(up), **initiation**, **activation**; (*збудження*) **drive**; **run ком пуск, ~y** || **запуск, ~y start**, **play**; (*пробний*) **run-up**; (*напр., ракетні*) **launch**; (*напр., проєкту*) **start**(-up) п. станка **machine startup** (Українсько-англійський словник з радіоелектроніки 2015 — 2018 (Богдан Ришар, Леонід Сніцарук, Роман Мисак).

Отже, спонтанне загально-вживане слово, яке вжили два студенти Девід Паккард і Вільям Г’юлетт 1939 року майже за 100 років без жодної на те обгрунтованої мотивації набуло значення бізнес-терміна, що передбачає такі три основні характеристики: новаторство, корисність, потреба початкового зовнішнього інвестування. Так само, як англійське слово *стартап* розширило свої значення, мають набувати нових, і зокрема терміних, значень українська лексема. І такими найбільш прийнятними лексемами є *запуск* чи *почин* (чи *бізнес-запуск, бізнес-почин*). Нема анінайменшої потреби *стартапути* без потреби, бо це всього лиш новий фантик для старого, як світ, поняття: винаходити молодим розумом щось нове для суспільної користі.

“Ніколи не вдавайтеся до чужих або наукових слів, і до жаргону теж, якщо можете підшукати відповідник з розмовної мови” (Дж. Орвелл).

Анна СТОЛЯРОВА,
просвітянка
Фото Ніни ПЛЕТНЬОВОЇ

Леся Українка в Харкові

“Я з утіхою згадую своє перебування у Харкові”, – написала Леся Українка бабусі Єлизаветі Іванівні Драгомановій 12 червня 1889 р. Про свої враження від Харківщини вона написала в новелі (спогаді) “Весняні співи” і 1 грудня цього ж 1889 р. надіслала до журналу “Зоря” у Львові. Це був її перший прозовий твір. У цій коротенькій новелі вона згадує дев’ять пісень, так їй сподобалась пісенна Харківщина, яку вона прославила на весь світ.

Вдячні харків’яни шанують пам’ять поетеси. У вересні 1999 р. була встановлена меморіальна дошка (скульптор О. Рідний) на фасаді школи № 3 по вулиці імені Лесі Українки і посаджений горіх на подвір’ї з нагоди 110-ї річниці з часу перебування знаменитої поетеси в Харкові. Про цю подію прозвучала передача в третій програмі Всеукраїнського радіо з Канади.

18 квітня 2001 р. харків’яни-просвітяни заявили: “Ми, об’єднання “Харківська плеяда імені Лесі Українки”, присвятили свою діяльність популяризації багатогранної творчості поетеси: проведенню фестивалів, концертів, екскурсій, тематичних вечорів, зокрема “Леся Українка – перекладач з німецької мови”, “Музика Ріхарда Вагнера в житті і творчості Лесі Українки”, “Живі струни Лесі Українки і Гната Хоткевича”. 2006 р. за підтримки Всеукраїнського товариства “Просвіта” видано книгу “Харківська весна Лесі Українки”.

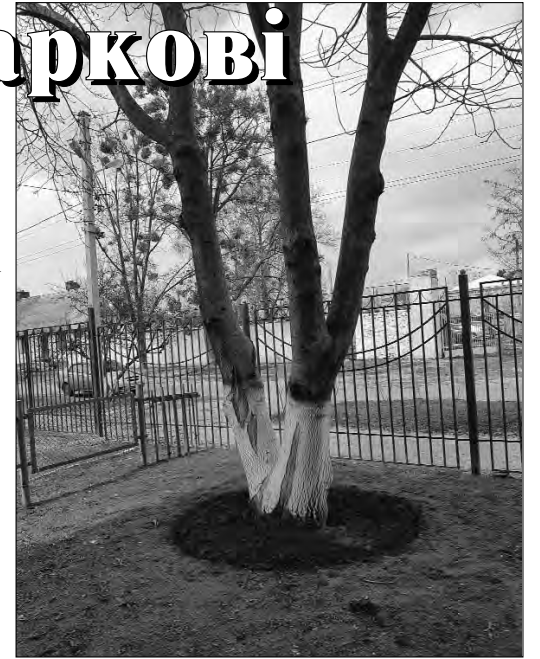
19–21 квітня 2021 р. ОКЗ “Харківський

Покладання квітів до меморіальної дошки Лесі Українки на фасаді школи № 3

науково-методичний центр охорони культурної спадщини” (провідна наукова співробітниця С. Бахтіна) при Управлінні культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації організував XXV Міжнародну наукову конференцію “Слобожанські читання”, у рамках якої відбувся “круглий стіл” на тему “Леся Українка у Харкові”, присвячений 150-річчю від дня народження поетеси. У зв’язку зі складними карантинними умовами учасники зібралися на подвір’ї КЗ “Харківської спеціалізованої школи II–III ступенів № 3” (директор В. І. Косміна). Прозвучали доповіді “Хронологія життя і творчості Лесі Українки”, “Леся Українка у Харкові”, “Леся Українка – художник Семирадський”, “Твори родини Лесі Українки – скарби Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка”, “Увіковічення пам’яті всевітньо відомої поетеси Лесі Українки у Харкові”. Після доповідей поклали квіти біля меморіальної дошки Лесі Українки.

Присутні згадали славу школи, текст і мелодію якого склала

Горіх на подвір’ї школи № 3

педагог української мови і літератури Ю. І. Шостак:

А на вулиці цій Леся просто живе.
Кожен день чує ми її слово тверде.
Промовляє воно крізь минулі віки:
“Жити хочу і буду! Геть думи сумні!”

У школі вчать все нові учні, які щодня, протягом десяти років, проходять повз Лесин портрет і читають її слова: “Я з утіхою згадую своє перебування у Харкові”, викарбовані на меморіальній дошці.

До дня першої публікації “Кобзаря” ожила балада “Причинна”

“Причинна” – дебютний анімаційний фільм режисера, автора сценарію та художника Андрія Щербак за мотивами однойменної поетичної балади Тараса Шевченка, продюсери Геннадій Кофман і Ольга Безхмельницька. Фільм створено кінокомпанією “МАГІКА-ФІЛЬМ” за підтримки Держкіно України. Прем’єра стрічки відбулась у 2017 році на Одеському міжнародному кінофестивалі.

Серед нагород фільму: премія ім. Лесі Українки Кабінету Міністрів України за кращий твір для дітей та юнацтва; “Золота Дзига” Української кіноакадемії за кращий анімаційний фільм, 2018; спеціальний приз журі Міжнародного кінофестивалю “КРОК” 2017; гран-прі фестивалю “Відкрита ніч. Дубль-21”.

26 квітня, до дня першого видання “Кобзаря”, анімаційний фільм “Причинна” виклали в мережу для безкоштовного

перегляду. Стрічка створена за мотивами однойменної балади Тараса Шевченка.

Режисер фільму Андрій Щербак зі студентських років відчував творчий зв’язок із “Причинною”. Його вабили таємнича атмосфера української ночі, народна міфологія, русалки на фоні Дніпра... Він навіть хотів зобразити це у своїй дипломній роботі, але викладачі відмовляли: тема складна.

Андрій розповідає: “Причинна” не давала про себе забути. Ішов час, я переїхав до Львова, знайшов роботу в Києві. Приблизно в 2011 році думки про те, що не було реалізовано, переросли в “інсайти”. На роботу я ходив пішки, і під час цих довгих прогулянок перед очима почали з’являтися кадри: то сплячий козак на тлі червоних маків, то степ, яким мчать коні. Тоді я багато малював і загорівся ідеєю створення анімаційного фільму у техніці живопису”.

Що з цього вийшло – дивиться безкоштовно на новій сінематеці кінокомпанії “МАГІКА-ФІЛЬМ” – FilmClub. На цій платформі можна переглянути й інші фільми студії.

Мирослав ЛАЗАРУК,
головний редактор
“Буковинського журналу”

Підготовлено до друку друге число “Буковинського журналу”, яке напередодні Великодня побачить світ.

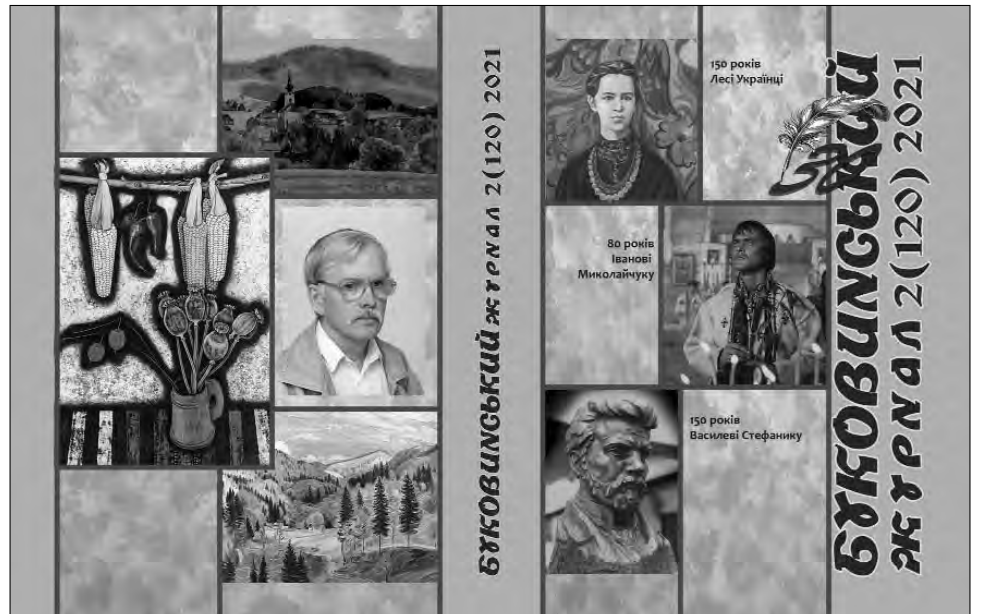
Відзначаючи 150-річчя від дня народження геніальної Лесі Українки, пам’ятаємо, що 14 травня таку саму дату відзначитимемо в Русові на Прикарпатті від дня народження визначного письменника Василя Стефаника. А 15 червня завітають торжества й на Буковину, в Чорторию, де поклонимось великому кіноакторові, режисеру, сценаристові Іванові Миколайчуку до 80-ліття від дня його народження.

У ювілейній колонці зазначено: сесія Чернівецької обласної ради ухвалила звернення до президента, Верховної Ради, Кабміну, МКІП і Київської міськради щодо присвоєння звання Героя України (по смертно) кіноактору, режисеру та письменнику Івану Миколайчуку.

“Вважаємо за необхідне звернутися до президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства культури та інформаційної політики України, Київської міської ради з відповідним клопотанням щодо присудження Іванові Миколайчуку найвищої державної нагороди – Героя України (по смертно)”, – йдеться в тексті. Також цим зверненням депутати обласної ради просять спорудити повноцінний пам’ятник Івану Миколайчуку у Києві, оголосити в Україні 2021-й роком Івана Миколайчука, створити національну кіностудію його імені, відкрити Республіканський музей Івана Миколайчука, започаткувати творчу майстерню. Тим часом під час конкурсу на розміщення посади керівника Кіномистецького центру імені Івана Миколайчука переміг режисер театру анімації Іван Бутняк. Про Івана Миколайчука написали статті Лариса Брюховецька, Ярослав Харицький.

На ювілейні теми пишуть автори Нестор Мизак та Андрій Федорук, Роман Кракалія, Роман Горак. Ніна Бічуча, Зіновій Легкий, Анатолій Величко, Марія Макух присвячують спогади з нагоди 80-річчя поета і громадського діяча зі Львова Романа Кудлика. Валерій Ковтун пише про ювілей коломийського просвітянина і науковця Василя Глаголюка. Володимир Краснодемський акцентує увагу на спадковому видатного публіциста “бункерної України” Осипа Дякова-Горнового, Валентина Мазерук розповідає, що цьогогоріч виповнилося 40 років з моменту відходу у

Ювеліада сягає зеніту

засвіти прозаїка й журналіста Григора Мазерука, Василь Костик – про 100-річчя краєзнавця, перекладача Олексія Романця. Софія Майданська у рубриці “Меморі” із сумом сповіщає, що помер відомий графік, живописець, фотограф Орест Криворучко, який чимало уваги приділяв дизайнові “Буковинського журналу”, письменниця наводить також його листування з Москви під час навчання в Строганівці, що не пройде мимо читацької уваги.

Особливу увагу варто зосередити на гострих публікаціях Ігоря Буркута “Коллабораціонізм та його покарання”, Олега Черногуза “Кишківники” та філософсько-економічних роздумах Валерія Євдокименка “Коли ми невмирущі?”. Нині вони потрібні, як ніколи. Адже російська армада обступила зусібіч Україну, і світ гадає, ніби на кавовій гущі, а що станеться далі: посує до Європи кривавий імперський чобіт чи схаменеться? Петро та Руслана Ляшуки продовжують рубрику “Жертви тоталітарного режиму” – про долі видатних вчених-медиків.

Широко насичені творчі рубрики: поетичні доробки представлені іменами Ярослава Черногуза, Миколи Романюка, Лідії Яцкової, Юрія Синевіра, мала проза – Жанни Маршалюк, Анатолія Томківа, цікавий експеримент фотографа і прозаїка зі Львова Йосипа Марухняка, який дебютує на сторінках часопису фотонovelами (Бог-

дан Смоляк дає їм наукове пояснення), переклади Данути Кобилецької з польської Світлани Бреславської, заключні частини документалістики Володимира Білінського “Генерал Шухевич”. Про гідний внесок в розвій перекладацької літератури розповідають Данило Ільницький (про Андрія Содомору) та Богдан Дячишин про філософсько-інтимну лірику.

Мистецький розділ презентований на обкладинках репродукціями художників Андрія Антонока, інтерв’ю про нього мистецтвознавця, поета і живописця Володимира Кабаненка, Михайла Дмитріва, Лариси Дем’янишиної, Ореста Криворучка. Бібліографічні нотатки представлені іменами Фадея Яценюка (монографія В. Ботушанського), Василя Лизанчука (Петра Сіреджука), Олександри Салій (про Василя Косіва), Віктора Палинського (проза Романа Соловчука), Ольги Меленчук (про альбом і вірші Івана Гемері), Петра Рихла (біобібліографічний покажчик до 100-ліття Пауля Целана).

Завершує номер добірка пародій Ігоря Фарини з Тернопілля на поетичні ляпусси. Бо ж душа пройшла всі стадії печалі, як стверджує Ліна Костенко, тепер уже й сміятися пора.

Запропоноване число, якщо не встигли передплатити, можна придбати в Чернівцях за адресами: вул. Головна, 41; вул. Маяковського, 40, або замовити за тел.: (050) 876-04-57, (0372) 52-00-94, 55-08-89.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Григорій Честахівський: "Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше"

Продовжуємо проєкт "Подробиці Шевченкового життя", вмотивований глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного "Листа Т. Гр. Шевченка до редактора "Народного читання" (лютий 1860 р.):

"...Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя становить частину історії моєї батьківщини. Але я не маю духу входити у всі її подробиці".

Нову статтю з двох частин Володимир Мельниченко приурочив до 160-ї річниці з часу перевезення праху Тараса Шевченка з Петербурга в Україну, здійсненого навесні 1861 р. під орудою поетового приятеля Григорія Честахівського.

Шевченко називав його Грицем

Український художник Григорій Миколайович Честахівський народився у 1820 р. в посаді Петриківка (Нова Прага) Олександрійського повіту Херсонської губернії (тепер — Кіровоградської області) в родині військового поселенця. Навчався в Академії мистецтв у Петербурзі. Довгий час дехто з шевченкознавців вважав, що знайомство Григорія Честахівського з Тарасом Шевченком відбулося в 1858 р. Це стверджувалося, скажімо, в "Шевченківському словнику" (1977), затим таку дату названо у "Примітках" до "Спогадів про Тараса Шевченка" (2010). Проте в "Комментарях" до 6-го тому Повного зібрання творів Тараса Шевченка у дванадцяти томах (2001) підтримано датування шевченкознавця Петра Жура про першу зустріч поета з Честахівським, висунуте в книзі "Шевченківський Петербург" (1972): "Шевченко познайомився з ним у 1844 р., коли разом вони навчалися в класі історичного живопису під керівництвом К. П. Брюллова". Таке датування зафіксовано і в 6-му томі "Шевченківської енциклопедії" (2015).

Григорій Честахівський поєднував навчання з чиновницькою службою, тому закінчив петербурзьку Академію мистецтв аж у 1854 р., здобувши звання некласного художника історичного та портретного живопису. До 1858 р. продовжував працювати у найдрібнішому чині колезького реєстратора в Департаменті військових поселень, а з наступного року перейшов до канцелярії Капітулу російських імператорських і морських орденів. На початку 1883 р. Капітул було реформовано, і Честахівський залишився поза штатом. Після цього він часто й подовгу гостював у Шевченкового знайомого Василя Тарновського (молодшого) в Качанівці на Чернігівщині, лише зрідка навідуючись до Петербурга. Втім, помер він у квітні 1893 р. у цьому місті, а Тарновський перевіз його прах у Качанівку та насипав над ним високу могилу, як сам Честахівський — над Шевченком.

Оглядаючи його життя, мимоволі згадуєш, що з чину колезького реєстратора починав службу і Микола Гоголь, але Григорій Честахівський не залишив, подібно йому, видатного сліду в творчій царині. Проте Григорій Миколайович увійшов назавжди в історію України людиною, яка свято виконала заповіт Кобзаря — перевезти його прах в Україну. Мабуть, у цьому і був основний Божий замисел існування Григорія Честахівського на землі.

Як відомо, Честахівський одразу після знайомства захопився Шевченком і перебував під його значним впливом. Їхні стосунки відновилися й стали особливо теплими після приїзду навесні 1858 р. поета з Москви в Петербург. Олександр Лазаревський згадував, що зближення відбулося спочатку на задуманому виконанні Григорієм Честахівським українських пісень. І справді, той любив співати в колі друзів, а Шевченко приєднувався до нього: "Йому подобалося моє виконання, і він вважав, що я співав серцем, — згадував Честахівський. — Це він мені казав! Мені. Та що мій спів порівняно з тим, як він сам співав!" Григорій Миколайович швидко став одним із найближчих друзів Шевченка. Про їхню душевну близькість свідчать дві прижиттєві фотографії поета, на яких він зображений із Честахівським. Тарас Григорович тепло ставився до Честахівського, називав його Грицем, любив, коли він був

поруч. Збереглася Шевченкова записка Честахівському, написана 18 травня 1858 р., коли в Петербурзі був Михайло Щепкін: "Грицю! Як хочете побачить старого Щепкіна, актера, й матимете час, то приходьте в 7 часів к Лазаревському. Т. Шевченко".

Судячи з усього, Честахівський був із Шевченком на вечорі в Медико-хірургічній академії у квітні 1859 р. Принаймні, Григорій Миколайович зробив приписку на копії Шевченкової поезії "N. N." ("Така, як ти, колись ліля..."), що вона присвячена дочці священика Крупицького, яку поет і зустрів на тому вечорі:

Веселий рай
Пошли їй, Господи, подай!
Подай їй долю на сім світі
І більше нічого не давай.
Та не бери її весною
В свій рай небесний, не бери,
А дай твоєю красою
Надивуватись на землі!

Відомо, що поет подарував Честахівському "Кобзар" 1860 р.: "Козакові Грицеві Честаховському. Кобзар Тарас".

Григорій Честахівський узяв участь в описі кімнати Тараса Шевченка після його похорону. Поетовий знайомий Зосим Недоборовський згадував:

"Після смерті Тараса Григоровича квартиру, яку він займав у Академії мистецтв, було опечатано, і після похорону, через деякий час, я одержав офіційне запрошення від поліції, як домовласник, бути присутнім при описуванні його майна, а Григорій Миколайович Честахівський, як експерт, за художника, для оцінки художніх творів, що залишилися після покійного. Опис робив поліцейський офіцер, — поручик Кітченко. Квартира складалася з однієї досить просторої — довгої, під склепінням кімнати, майже всі стіни якої списані олівцем... Спочатку я з Честахівським посписували зі стін, що вважали за потрібне і що немало забрало в нас часу; потім узялися описувати. Склавши опис усього, ми взяли й усе, за винятком одягу, віддали Михайлові Матвійовичу Лазаревському".

"Кращого від Честахівського важко було й придумати"

Ще в день смерті Тараса Шевченка його друзі зібралися у Михайла Лазаревського й вирішили перевезти поетове тіло й поховати в Україні, як і заповідав Тарас Григорович. Поки йшли довгі клопоти з цього приводу, могила Шевченка на Смоленському кладовищі, як писав часопис "Основа", постійно вся була в зелені та вінках, за ними не було видно ні землі, ні снігу, і вона скоріше нагадувала весну і життя, ніж холод і смерть.

До речі, 22 квітня, тобто за чотири дні до відкопання праху Шевченка, Честахівський змалював загальний вигляд могили на Смоленському кладовищі, на малюнку видно біля неї пос-

тати Шевченкового знайомого, поета і перекладача Миколи Курочкіна.

Дозвіл на перевезення тіла Шевченка в Україну, до якого чимало зусиль доклав поетів друг Михайло Лазаревський, було отримано у квітні. Двадцять шостого числа домовину з прахом поета відкопали, й попереду її чекав довгий шлях, по завершенні якого в Каневі Михайло Максимович написав:

Із могили домовина
На світ піднялася;
Через Москву, через Київ,
Сюди донеслася.

Як підсумував у своїх спогадах Олександр Афанасьєв-Чужбинський: "Друзі покійного зібрали суму, виклопотали дозвіл і повезли прах Тараса туди, де

Могили
Чорніють, як гори,
Та про волю нишком в полі
З вітрами говорять".

Починалася Шевченкова дорога в безсмертя...

Саме йому — Григорію Честахівському — петербурзька громада українців ("люба Громадонька Українська") довірила перевезення праху Кобзаря в Україну. Найліпше сказав про це його помічник у всенародній справі Олександр Лазаревський: "Кращого від Г. М. Честахівського для цього важко було й придумати. На нього й вказали найближчі друзі поета. Можна сказати, що Честахівський свято виконав покладену на нього місію".

Український історик Олександр Матвійович Лазаревський (1834—1902), п'ятий із шести братів Лазаревських, у 1858 р. закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету, того року й познайомився з Шевченком, який повернувся з заслання. Михайло Грушевський називав його, поряд із Миколою Костомаровим і Володимиром Антоновичем, серед "чільних репрезентантів того наукового руху, що, почавшись з оживленням українофільства з кінцем 1850-х рр., кладе власний підвалини для наукової історіографії України-Русі".

Тарас Григорович подарував 8 лютого 1860 р. Олександру Лазаревському "Кобзар" 1860 р.: "Чистому серцем і доброму козакові Олександру Лазаревському. Кобзар

Тарас". Зупинімося тут, адже напис особливо красномовний. По-перше, Шевченко називає Лазаревського "козаком", як і Честахівського, бо це було для поета високою оцінкою людських якостей. По-друге, підписується "Кобзар Тарас", як і у випадку з подарунком Честахівському. Володимир Яцюк справедливо зазначив: "У такому збігові (національно забарвлені, майже аналогічні за формою і змістом дарчі написи двом особам, які згодом привезуть прах поета в Україну) вбачається щось і символічне, й закономірне. Самоототожнення себе з кобзарем, а своїм молодих приятелів із козаками, дарування їм "Кобзарів", помережаних і ніби оживлених власноручними написами, схоже на своєрідний обряд передачі заповіту, в якому йдеться про продовження поетової духовної і національної справи".

Шевченко ніби пророчив супровід свого праху в Україну саме цими двома козаками. В цьому контексті привертають особливу увагу перші два слова дарчого напису Лазаревському — "Чистому серцем..." Нагадаю, що в поетичній молитві, зверненій до Бога, Шевченко просив:

А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

Якщо врахувати, що ці рядки написані в близькому часі до дарчого напису Лазаревському, то можна уявити, яких саме людей мав Шевченко на увазі...

Повертаючись до "Кобзаря", подарованого молодому Лазаревському, значно, що дорогоцінну книгу він передав своєму сину, тепер вона зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка. Олександр Лазаревський з 1880 р. жив і працював у Києві. Він увійшов у шевченкознавство винятково цінним свідченням про перебування домовини з прахом Тараса Шевченка в Москві. Важливою є його заява про те, що саме Честахівський "був головним розпорядником провідів і похорону", він "був лише його, так би мовити, помічником".

Двадцять сьомого квітня Шевченкові друзі привезли труну залізницею в Москву на Миколаївський вокзал. Усе, що відбувалося далі, з часів Шевченкового біографа Михайла Чалого вмішувалося в кількох фразах. У того ж Чалого: "Після урочистої зустрічі труни Шевченка у Москві поїзд дістався Орла". Щоправда, з часом інформація стала трохи багатшою й дорівнювала приблизно лапідарній інформації з "Шевченківського словника": "Через Москву навесні 1861 домовину з тілом Шевченка везли з Петербурга на Україну. 27.IV її привезли в Москву і встановили в церкві Тихона-чудотворця біля Арбатських воріт³. З поетом прощалося багато москвичів".

У наукових працях інформації містилося не набагато більше. Скажімо, в біографії Павла Зайцева "Життя Тараса Шевченка", завершеної у Львові 1939 р., серед докладностей і подробиць останнього періоду життя й смерті та похорон Кобзаря, читаємо енциклопедично скупе повідомлення: "27 квітня тлінні останки поета прибули до Москви, де їх внесли до однієї з церков. Зустріч була урочистою. Відправлено панакхиди". У скрупульозній праці Зінаїди Тарахан-Берези "Святиня" (1998) є тепла фраза про те, що москвичі "в тихій задумі прощалися з ним назавжди в церкві Тихона-чудотворця на Арбаті". Нарешті, в енциклопедичному літописі життя й творчості поета "Труди й дні Кобзаря" Петра

Г. Честахівський. Домовина Т. Шевченка в церкві. 1861 р.

Жура, виданому в Києві в 2003 р., читаємо: “27 квітня. Труна з тілом Шевченка прибула до Москви, її перевезли на Арбат і поставили в церкві Тихона. З тілом покійного прощалося багато москвичів, прийшли вклонитися вчені О. М. Бодяньський⁴, М. С. Тихонравов⁵. Відбулася багатолюдна панахида”.

Додам ще одне прізвисько — вісімнадцятирічного М. В. Шугурова — студента Московського університету, пізніше юриста і літератора, збирача української старовини, відомого автора “Киевской старины”⁶.

Є всі підстави розглядати інформацію про їхню присутність в храмі як єдиний, але щасливий документальний знак того, що в панахиді взяли участь, по-перше, близькі друзі Шевченка, як Осип Бодяньський, по-друге, прихильники його таланту з інтелектуалів, не знайомих з ним особисто, як Микола Тихонравов, і, нарешті, молоді люди, як Микола Шугуров. Тобто, вони втрєх уособлюють значну частину москвичів, які попросилися з великим українським поетом.

“Підняли ми з станції нашого дужого батька Тараса і повезли...”

Може, друзі й знайомі Шевченка, які вже прочитали в беззвучній книжці “Основи” масштабну й хвилюючу розповідь про похорон поета в Петербурзі, не знайшли потрібним описувати московський епізод у перевезенні його праху? Так я писав у книзі “Тарас Шевченко: “Моє перебування в Москві””, що вийшла в світ у 2007 р. Яке щастя тепер зізнатися в неточності цього припущення! Виявилось, що саме Григорій Честахівський також залишив дуже важливе пряме й конкретне свідчення! Його знайшов невтомний Сергій Гальченко серед шевченківських документів, що наприкінці 2006 р. повернувся в Україну з Української Вільної Академії Наук у США⁷.

Чудо сталося так. У червні 2007 р. в кабінеті заступника директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Сергія Гальченка в присутності відомих учених, професорів Михайла Наєнка та Володимира Панченка завів я розмову про московське перебування поетової домовини, і раптом, абсолютно несподівано, спокійно-врочистий Гальченко вручив мені запис Григорія Честахівського, який наводжу повністю з мінімальним стилістичним редагуванням:

“Учора у вечері в 6-ть часів підняли ми з станції нашого дужого батька Тараса і повезли: по Цвітному, Страстному, Нікітському і Тверському бульварах і поставили його в маленькій церквці Св. Тихона на Арбатській площі”.

Люди, які йшли, мандрували за Кобзарем, більш усього було студентів, небагато охвищених і чотири завязятих панночки. Вони шкварили пихтурою од самінької станції аж до церковки Св. Тихона. Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”.

Далі Честахівський писав, що неподалік, “саженів з 50-т”, від Сухаревої вежі (Шевченко згадував її в своєму Щоденнику 13 вересня 1857 р.) він побачив у лавочці портрет Пугачова і був такий вражений, що “побіг шукати проміж людом Лазаревського”, щоб сказати тому: “Дивися, он Пугачов в кайданах кланяється Тарасові”⁸.

Значення цього живого свідчення Григорія Честахівського про перевезення домовини Тараса Шевченка з Миколаївського двірця до храму святого Тихона Чудотворця на Арбатській площі важко переоцінити.

Передусім, уперше чітко вказано шлях, яким везли домовину Шевченка з околиці північного сходу Москви до центру — по Цветному, Страстному, Тверському й Нікітському бульварах. На Цветной бульвар, названий Честахівським першим, траурна процесія потрапила від вокзалу таким шляхом: через вулицю Домнікова (нині Маші Поривасової) або через Велику Спаську вулицю на Велику Сухареву площу й мимо Сухаревої вежі (Честахівський зафіксував її в спогадах) — на Малу Сухареву площу і на Садово-Самотьочну вулицю, що є частиною Садового кільця. Звідси процесія круто повернула на південь по Цветному бульвару, потім — на захід Петровським бульваром і перейшла на Страс-

ной бульвар, а далі, як розповів Честахівський, тільки спочатку був Тверський бульвар, а зтім Нікітський.

Акцентую, що весь шлях від вокзалу до Арбатської площі, який пройшли люди, становив близько 6 кілометрів, тож домовину з прахом Шевченка було доставлено в храм Тихона Амафунтського, найімовірніше, після 8-ї години вечора. Честахівський валився з ніг від втоми, але був гордий з того, що Москва достойно зустріла й супровела Кобзаревий прах...

У запису Честахівського згадано “офіцерів”, які супроводжували труну з прахом Шевченка. Цілком можливо, що це були кадети Олександрівського корпусу, розташованого поруч із храмом святого Тихона, яких привів учень Осипа Бодяньського, педагог Олександр Котляревський.

Свідчення Честахівського повністю підтвердили моє припущення, висловлене в кількох шевченкознавчих книгах, що серед учасників зустрічі домовини з прахом поета й панахиди в арбатській церкві святого Тихона, найбільше було студентів Московського університету. До того ж, він додав надзвичайно важливий штрих: “Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”.

Не залишається жодного сумніву, що зустріч Шевченкової домовини в Москві була багатолюдною й гідною.

Зберігся малюнок Григорія Честахівського “Домовина Т. Г. Шевченка в церкві”. Хоча його не датовано, на мій погляд, художник змалював поетову домовину саме в московському храмі Тихона Амафунтського — першому по дорозі в Україну. Маймовірно, щоб пропустити цей особливий момент перед відправкою Шевченкового праху з Москви в Україну вже на кінних дрогах. Про це свідчить і значний обсяг церкви, який відчувається в малюнку. Честахівський зобразив труну, покриту китайкою, в атмосфері тихої урочистості цієї миттєвості. Поруч — лише одна фігура, мабуть, священник, а на відстані, скоріше за все, хтось із друзів поета (можливо, Олександр Лазаревський?). Малюнок Честахівського наповнюється контурами Шевченкових земляків лише в Україні...

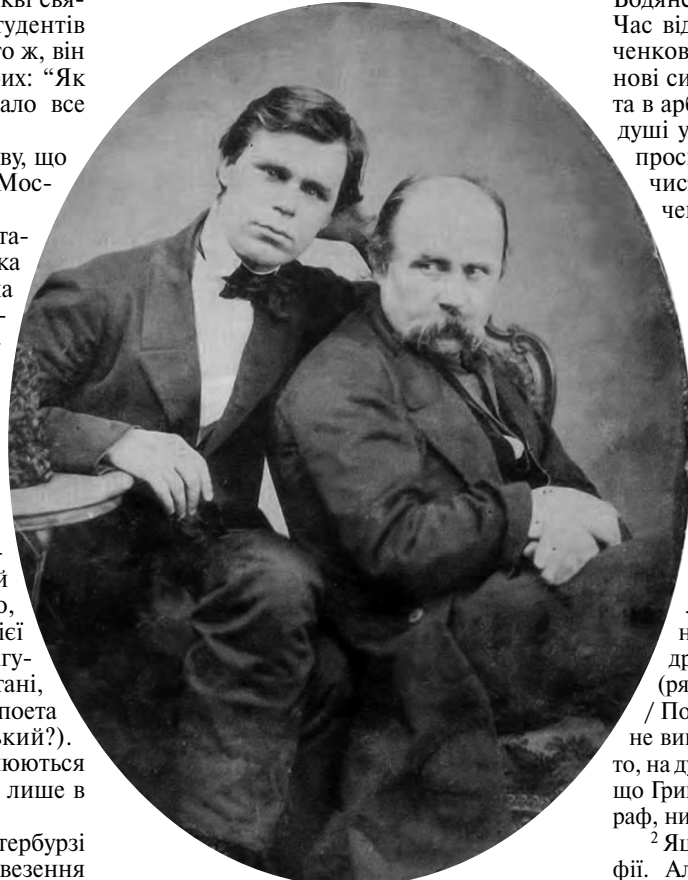
Відомо, що поетові друзі в Петербурзі зібрани на похорон поета та перевезення його праху більш як тисячу карбованців, що становило на той час значну суму. Скажімо, проїзд у потязі з Петербурга до Москви коштував усього 6 крб. 50 коп., дорога від Тули до Орла на конях — близько 122 крб. Поетові друзі не допускали в дорозі нічого такого, що могло б зашкодити достоїнству супроводу його праху. Олександр Лазаревський і Григорій Честахівський продумали все до деталей, зокрема передбачили гроші не лише на оплату візників і паромників на річках, але й на горілку для візників і змащування дрог у дорозі. Коней на станціях супровідники міняли дуже швидко. Російський поет Афанасій Фет у спогадах писав зі слів своєї дружини: “...От Тулы жену мою на каждой станции догонял и затрундял в получении лошадей гроб Шевченка, сопровождаемый ассистентами, перевозившими тело его на юг”.

З Арбату — в Україну

Григорій Честахівський залишив нам малюнок олівцем “Домовина Т. Г. Шевченка в дорозі”. На ньому — абрис дрог, і детальніше прописані візник та четвірка коней. Ці дроги стояли вранці 28 квітня на Арбатській площі біля храму Тихона Амафунтського. Звідси, з центру Москви, і до самого Києва Шевченків прах везли кінськими поштовим трактом, що проходив через Серпухов — Тулу — Орел — Волобуєво — Кошелівку — Дмитрівку — Севськ — Есмань — Глухів — Кролевець — Батурин — Борзну — Ніжин — Носівку — Козелець — Залісся — Бровари. То була далека й печальна дорога, і Україна пам’ятає про неї. Закцентую читачеву увагу на тому, що починалася вона зі Старого Арбату, неподалік від нинішнього Національного культурного центру України в Москві.

Отож, уявімо собі 28 квітня 1861 р. Над Арбатською площею підіймається по-весняному тепле сонце, золотить маківки хра-

мів святих Бориса і Гліба та Тихона Амафунтського. Біля Тихонівського храму зібралось чимало людей, особливо багато молоді. Чується мелодійна українська мова. Григорій Честахівський і Олександр Лазаревський зустріли Осипа Бодяньського й тепер тихо перемовляються з арбатським священником років тридцять⁹, потім усі четверо заходять у церкву. Від розкішної садиби Голіциних, де стоять екіпажі, хтось направляє до людського натовпу. Група молодих людей наближається від Олександрівського кадетського корпусу. Біля восьмигранного водорозбірника з червоної цегли, що поряд із церквою, перемовляються візники, які приїхали з джжками по воду, і торговки — на площі ярмарок. Ось вони вкупі підходять до церкви, хрестяться й стоять мовчки. Проходив катеринщик із шарманкою-шафочкою та танцюючими ляльками в ній, зупинився. Благодидна жінка свариться на хлопчаків, які галасують біля струмка Чорторій. Від Ар-

Т. Шевченко і Г. Честахівський. 1860 р.

батської і Знаменської поліцейських будок підійшли будочники. Ніби розчинилися в натовпі жандарми й навіть юродиві. Щось було таке в атмосфері, що зупинило й збрало людей біля Тихонівського храму. Над Арбатською площею повисає тиша...

Як умру, то поховайте мене на могилі Серед степу широкого На Вкраїні милій...

Хтось із студентів схвилювано читає ці Шевченкові рядки, бо саме заради втілення поетового заповіту зібрани друзі й знайомі Кобзаря до церкви святого Тихона... Читати весь вірш не наслідився й одразу перейшов до останньої строфи:

І мене в сем’ї великій,
В сем’ї вольній, новій,
Не забудьте пом’янути,
Незлим тихим словом.

Раптом загули дзвони, студенти виносять із церкви домовину з тілом Шевченка і влаштовують її на дрогах. Візник піднімається на своє місце й легенько смикає за віжки. Дроги рушають. За ними їде критий екіпаж для Честахівського і Лазаревського, тепер вони йдуть пішки, разом з усією траурною процесією, яка виходить на старовинну Знаменську вулицю. На розі Знаменки та Арбатської площі траурний кортеж минає колонаду Олександрівського кадетського корпусу, що фасадом виходить на вулицю. Біля церкви Знамення Пресвятої Богородиці заклакля богомолки і ревно хрестяться. Звідси за труною пішли кілька чоловіків інтелегентної зовнішності в дорогих пальтах, мабуть, професори Московського університету, які живуть поруч. З церкви вийшли люди, спостерігають за процесією, дехто приєднується до неї. З ві-

кон особняків виглядають господарі й прислуга.

На розі Знаменки й Волхонки процесія призупинилася біля храму Миколи Чудотворця з дзвіницею. Тут зібралось чимало москвичів...

Мені ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердечний рай!
І більш нічого не давай!

Скорботна процесія перетнула вулицю Волхонку і повернула до недавно побудованого Великого Кам’яного мосту, позаду — Кремль, архітектуру якого цінував Шевченко, а попереду — храм Христа Спасителя — “вкрай невдалий величезний витвір”. Частина людей розійшлася, молоді пішли далі, дехто збирався підїхати на візниках за місто, де передбачалася зупинка дрог з домовиною. Про цю зупинку за містом залишилося свідчення: “Скупчення публіки було значним”.

Весь цей шлях Григорій Честахівський, Олександр Лазаревський і Осип Бодяньський пройшли поряд з дрогами. Час від часу кожен з них торкався Шевченкової домовини, ніби вона давала їм нові сили. Після прощання з прахом поета в арбатському храмі Святого Тихона на душі у його друзів запанувала скорботна просвітленість, вони відчували в собі вродисту впевненість у тому, що Кобзаря чекає вічність...

Та нескверними устами
Помолимося Богу,
Та й рушимо тихесенько
В далеку дорогу —
Над Летою бездонною
Та каламутною.
Благослови мене, друже,
Славою святою.

Далі буде.

¹ Копію цього вірша, виконану Честахівським і пізніше втрачену, було надруковано в журналі “Наше минуле” (1919, № 1–2). Вона містить дрібні відмінності від основного тексту (рядки 11–12: “Подай їй, Господи, подай / Пошли їй долю на сім світі...”). Якщо це не випадкова перестановка початку рядків, то, на думку шевченкознавців, не виключено, що Григорій Честахівський мав інший автограф, нині втрачений.

² Яцюк В. Тарас Шевченко і світ фотографії. Альбом-монографія. Київ: Критика, 2019. С. 107.

³ У XVIII і XIX століттях церкву часто саме так і називали: “Тихона чудотворця біля Арбатських воріт”. Арбатські ворота знаходилися в стіні Білого міста, яку розібрали наприкінці XVIII століття.

⁴ Про дружбу поета з українцем із Варви, професором Московського університету див. докладно: Мельниченко В. Ю. “На славу нашої преславної України” (Тарас Шевченко і Осип Бодяньський). — М.: ОЛМА Медіа Групп, 2008.

⁵ Професор Московського університету, історик літератури й археограф М. С. Тихонравов особисто не знав Шевченка і поява його в храмі пояснюється значною мірою безпосереднім впливом О. М. Бодяньського.

⁶ Докладну розповідь про М. В. Шугурова див. у нашому проєкті “Слово Просвіти”, ч. 5, 4–10 лютого 2021 р.).

⁷ Про непросту долю цих документів Сергій Гальченко розповів у газеті “Слово Просвіти” (22–28 березня 2007 р.).

⁸ У поемі Шевченка “Москалева криниця” стосовно часів Катерини II згадано про Омеляна Пугачова (бл. 1742–1775): “Пугач над Уралом”. В Оренбурзькому краї поет познайомився з місцями, де діяли повстанці під проводом Пугачова. Згадка про ці події є в повісті “Близнець”. В книжці М. О. Полевого “Історія Суворова” (СПб, 1843), яку ілюстрував Шевченко, є два малюнки з зображенням Пугачова.

⁹ Мені вдалося встановити в архіві Московської духовної консисторії, що панахиди над прахом Шевченка відслужив священник Левітський Микола Сергійович. Зібрано відомості й про інших служителів храму, які доглядали домовину з поетовим тілом у Москві — дякона П. В. Фівейського, паламаря П. В. Беляєва, проскурницю Є. М. Соловійову. (Центральний історичний архів Москви. Ф. 203, оп. 744, спр. 2396, арк. 181–190; Ф. 2125, оп. 1, спр. 1595, арк. 1–4).

Ясне полум'я Володимира Зозулі

21 квітня мав зустріти свій 57-й день народження один із провідних акторів Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка, заслужений артист України Володимир Зозуля. Але 15 серпня 2019 року смерть обірвала його життя...

мене звернулися наші авторитетні франківці, і ми розглянули питання, щоб він отримав звання заслуженого артиста України. І це справді заслужена відзнака.

Нам не вистачає Володі. Молоді франківці вже з книжок дізнаються про його роль в історії театру. А глядачі із задоволенням згадують галерею образів, які створив Володимир”.

Богдан БЕНЮК, народний артист України:

“Відтоді, як Володя прийшов до Театру Франка, всі ці роки ми з ним були в одній гримерці.

Володимира Зозулі немає серед нас. За цим столом тепер його товариш Олексій Паламаренко. А на дзеркалі залишилося фото Володимира. Цей портрет постійно дивиться на нас, а ми часто згадуємо нашого друга й колегу.

У нашій гримерці була величезна кількість людей, які представляли Театр Франка. За тим столом, за яким сиджу я вже 40 років, раніше сидів народний артист України, феноменальний актор Микола Цимбаліст.

Історія нашого театру складається з біографій багатьох акторів, які були присутні в ньому. Доля кожного артиста — це цеглинка, з них складається підмурівок нашого театру. І немає значення, більш чи менш успішними були ці актори, бо перед Богом ми всі рівні. Але важливо, що кожен вкладає свою енергетику, свій дух. Однією з таких цеглинок був Володя Зозуля, який поклав на кін театру певну кількість років. Він був духовно сильною людиною, великим патріотом України, справжнім козарлюгою. Запам'ятався як чесна і правдива людина, яка ніколи не фальшивила, весь час у творчому пошуку.

Його не стало раптово, поза театром, ще не розпочався театральний сезон. Він не прийшов на зібрання трупи, це теж своєрідний знак, ніби взяв відпустку. Уже 16 років як померла моя мама, одного брата немає 2, а другого — 20 років. Але мені здається, що всі вони є, існують, живуть у моєї свідомості. Головне, щоб ми про них пам'ятали. А дух Володі житиме з нами в театрі.

Один із персонажів моєї творчості Яго говорить: “Найкраще — це зберегти честь імені свого”. Якщо ти його збережеш, то про тебе будуть згадувати.

У Володимира залишилося двоє синів. Хочеться побажати, щоб у їхніх майбутніх родинах було багато дітей, щоб українців було багато і ми ніколи не зникли з лиця землі. А ще важливо, аби ці хлопці завжди пам'ятали свого батька”.

Анатолій ГНАТЮК, народний артист України:

“Коли Володя пішов від нас у засвіти, то разом із ним з Театру Франка пішло щось рідне і близьке. Я довго не міг усвідомити, що його більше немає. Наші гримерки були поруч. Він любив зайти до моєї гримерки, сісти на диванчик і поговорити. Говорили про творчість, життя, розповідали якісь веселі історії, жартували. Він був прекрасним співрозмовником. Зараз, буває, виходжу в коридор — і здається, що Володя

вийде з гримерки в костюмі свого персонажа, як завжди, усміхнеться і піде на сцену...”

Оскільки мав прізвище Зозуля, любив казати: “Я накую вам багато років”. Це було так мило й щиро. Вірилося, що з його легкої руки ми житимемо дуже багато років. А собі він зміг “накувати” лише 55...”

Володую любив всі покоління Театру Івана Франка — і старше, і середнє, і молодше. Він був надзвичайно відкритою людиною, щирим в усьому. Міг похвалити, але так само відверто і критикувати.

У нього можна було повчитися відданості професії. Він міг репетирувати не лише вдень, а й вночі. З великим натхненням репетирував роль Степана у виставі “Поминальна молитва”, віддавався так, наче це була прем'єра.

Того сумного дня вранці подзвонила його дружина Лена зі словами: “Володя помер”. Тільки зійшло сонце, мав бути яскравий сонячний день. І раптом така новина...”

Петро ІЛЬЧЕНКО, режисер-постановник, заслужений діяч мистецтв України:

“Володимир Зозуля був нашим побратимом у творчому цеху. Висока вимогливість, театральність, бажання не працювати, а служити вирізняли його в нашому театрі. У кожній ролі Володя намагався знайти камертон, виразну тему. Цього актора брали до вистав усі режисери.

Володя дуже любив колективну творчість, був активним членом постановочної команди, вірним у роботі, ніколи не підводив. Його не цікавило, чи його черга грати. Завжди був готовий вийти на сцену — чи на репетиції, чи в самій виставі.

Поза театром теж був компанійським. Брав участь у багатьох “капусниках”, вечорах, які ми організували. Позитив, світлість, карнавальність характеризували артиста Зозулю. А ще доброта.

Володимир НІКОЛАЄНКО, народний артист України:

“Коли Дмитро Чирипюк став виставу “Стережис Лева”, я грав Лева, а Зозуля — Вовка. Він вніс багато пропозицій до сценарію. Вийшла хороша вистава.

Володимир займався також естрадою. А наприкінці другого тисячоліття запитав мене, чи хочу я гідно увійти в міленіум. Звісно ж, погодився. Мали разом вест новорічний концерт, він написав сценарій. Після закінчення концерту, десь о третій ночі, ска-

зав мені: “Ми будемо в міленіумі довго і щасливо жити”.

Як в актора взяв у нього те, що він умів одразу “хапати” образ. Для артиста важливо не просто вивчити текст, а знайти рішення сцени, щоб вистава була цікавою за темпоритмом, щоб була виразною. Це для мене було показово.

У нас було багато новорічних казочок. Він міг сказати, що в цій сцені чогось бракує, а наступного дня приходив із рішенням, як зробити казочку кращою. Бо для дітей грав, як для дорослих, і навіть краще!”

Олексій ПАЛАМАРЕНКО, заслужений артист України:

“В одному з останніх інтерв'ю Фаїну Раневську запитали: “Хороший актор — не обов'язково хороша людина, а хороша людина — не обов'язково

хороший актор. Що для вас важливіше?” Вона відверто відповіла: “На старості років я все більше тяжію до хороших людей. Я їм пробачу те, що вони не стали великими акторами, бо вони залишилися людьми...” Володя був хорошою людиною і прекрасним актором.

У Театральному інституті ми навчалися в одного педагога — Леоніда Олійника (Володя на курс пізніше). Леонід Артемович добре розбирався в людях, обирав на свій курс красивих і порядних. Як правило, його вибір мав хороші результати, і сьогодні в українських театрах його випускники серед перших.

Володимир дуже любив жарти, умів по-доброму посміятися. Вперше побачивши його усмішку, дехто міг подумати, що це несерйозна людина. Насправді ж за цією нібито несерйозністю ховався великий професіоналізм.

Ми разом працювали не лише на сцені Театру Франка. Були ще й новорічні вистави, а дітям не можна брехати. Актори — це великі діти. Як можна обманути тих, до кого ти найближче? Навіть із примітивних, на перший погляд, віршів він завжди вигадував якусь цікаву річ.

Він не був улюбленцем театральної долі. Кожна роль давалася нелегко. Але коли він грав, це

було неповторно. Так міг зіграти лише Володя Зозуля. Наприклад, казка про українського вовка: він знаходив такі фарби, що глядачі співчували сіромасі.

У виставі “Назар Стодоля” його призначили на роль Гната Карого. Він з радістю взявся за цю роботу. Проте був призначений у другий склад і не грав у перших виставах. Актору, який грає від прем'єри, легше, а ввід у виставу — складна річ, що потребує надзвичайних зусиль. Володимиру вдалося зіграти лише кілька останніх вистав, але це вийшло блискуче.

На ВДНГ (нині — Національний комплекс “Експоцентр України”) його мама працювала екскурсоводом. Тут минуло дитинство Володі. Кожен павільйон, кожен закуток він знав як свої п'ять пальців. Ольга Іванівна спрямувала його на творчу дорогу, була справжньою натхненницею. Багато в чому саме завдяки їй він закінчив не лише студію при Театрі Франка, а й Театральний інститут.

Коли ми разом приходили на цю виставку, він ділився дитячими спогадами, як уперше побачив індусів. Це був його світ. Було враження, що тут він скидав свої роки і знову ставав хлопчиськом у коротких штанях.

Свого часу Володю не взяли в армію через проблеми із серцем. Тоді я на це не дуже зважав. Вже тепер розумію, що в нього було недостатньо міцне, але добре й велике серце.

Коли він пішов за обрій, то забрав із собою з театру щось тепле, дитяче, приємне, романтичне. Те, що якщо й повернеться до Театру Франка, то нескорю...”

А закінчити хочу словами Расула Гамзатова, які я переклав українською мовою: “І коли мій вогонь загає, жалійте не мене, а тих, що тріло повсякчас це полум'я ясне”.

Дмитро ЧИРИПЮК, режисер-постановник, народний артист України:

“Кажуть, незамінних людей не буває. Це неправда. Володя для мене був незамінним. Грав практично в усіх моїх виставах, і не лише тих, що я ставив у Театрі Франка, а й в інших місцях — Національному палаці мистецтв “Україна”, Національній опері, на урядових заходах, присвячених ювілеям Лесі Українки, Івана Франка, святкуванню Дня Незалежності України.

Разом із Борисом Шарварком вісім років ми ставили новорічні казки в Палаці “Україна”. Давав Володимиру головні ролі. Це була людина, яка творила разом зі мною. Я міг спокійно залишити репетиції, він сам репетирував з акторами, щось вигадував до текстів, з ним було напрочуд комфортно. Знав, що він ніколи не підведе.

Готували виставу до ювілею Тодося Осьмачки, в якій грали Богдан Ступка і Віталій Розстальний, у Володі була роль самого Осьмачки. У нас було обмаль часу, боялися, що він не встигне вивчити текст. Це треба було зробити за ніч. І він встиг. У виставі “Поминальна молитва” призначив його на роль Степана. Але він вже не вийшов у цій ролі, хоча дуже хотів...”

Підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Теплими спогадами про свого друга й колегу по сцені діляться актори та режисери Театру Франка.

Михайло ЗАХАРЕВИЧ, генеральний директор-художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка, народний артист України:

“Перша наша зустріч з Володимиром відбулася ще до Театру Франка. Я приїхав до Театрального інституту відбирати акторів для Запорізького музично-драматичного театру. Після перегляду дипломних вистав запропонував йому роботу в цьому театрі, що, правда, тоді не склалося.

У березні 1992 року мене перевели на роботу в Театр Франка, а приблизно через два роки прийшов Володя з бажанням працювати на головній сцені країни. Разом із Сергієм Данченком, який був художнім керівником театру, ми прослухали його, зрозуміли, що він наш, франківець. Взяли Володимира на роботу. Тоді це вже був актор із певним досвідом роботи, харизматичний артист із власним обличчям.

Із самого початку був задіяний у багатьох виставах. Хоча й не грав головних ролей, але там, де треба було створити характер, — робив це блискуче. У Володі були дуже хороші епізодичні ролі. Загалом за ці роки він зіграв 41 роль, це досить багато. Як і в театрі, так і в кіно умів вдало перетворюватися. Здобув авторитет серед франківців.

Я спостерігав за його творчістю. Він серйозно виріс у творчому аспекті. Через деякий час до

Багатогранність зооморфного мотиву в українських писанках

Дмитро ПОЖОДЖУК, Космач

З перовіку на наших землях селяни займалися скотарством. Тварини і птахи, яких вони вигодували, згадувалися в народній творчості, їх відтворювали умільці у витинанках, у різьбі по дереву, у кераміці, вишивці і, звичайно, на писанках. Українці мали багатьох славних писанкарів в Україні і на поселеннях, серед них – Тарас Городецький із Червонограда, Василь Гавришук, Полагна Боб'як, Ірина Походжук із Космача, Сергій Борис з Косова, Іван Семчук із Замагори, Іван Парашук із Криворівні, Одарка Онишук із Канади, Олеся Романенко, Олена Чупірчук, Явдоха Кушнірчук із США... Нині писанкарством займається нове покоління українців. Саме на їхніх витворах спробуємо проаналізувати зооморфні мотиви українських писанок.

Знаки на писанках вивчало багато дослідників: Одарка Онишук із Канади, Оскар Кольберг із Польщі, Іван Сеньків із Німеччини, Іван Гончар із Києва, Володимир Шухевич з Львова... Уже в 1899 році в журналі “Этнографическое обозрение” А. Н. Малинка подає зібрані ним відомості

Олег Кірашук

про звичаї та техніки виготовлення писанок і крашанок на Волині. Автор детально описує процес – від виготовлення фарб, інструментів для писання та самої технології створення писанки, перераховує всі відомі йому елементи символіки та згадує деякі традиції пов'язані з писанками. Проте на багатогранності зооморфного мотиву вчені не зосереджували свою увагу, про що вказував Іван Франко у статті “Писанки”: він зазначав, що М. Сумцов присвятив мало уваги вивченню рослинних і тваринних орнаментів, хоча бажано було б класифікувати їх символізм.

Зенон Еліїв із США у своєму альбомі “Двадцять кіп писанок” подає колосальну кількість світлин, на яких розміщені писанки із зооморфними знаками. Його наслідують і дослідники української писанки Олексій Соломченко з Косова та Віра Манько з Львова. Хоча М. Сумцов уже в 1891 році в дослідженні “Писанки” при класифікації орнаменту зарахував до тваринного такі мотиви, як “курячі лапки”, зазначивши, що вони можуть походити з глибокої давнини або є результатом випадкової гри фантазії, так само, як і мотив “пауки”, який, не знаючи назви, можна було б вважати рослинним орнаментом. Інші вчені зараховували

Марія Костюк

мотиви “курячі, качачі, гусячі, сорочині, зозулинні, котячі, лапки”, “качачі шийки”, “заччі вушка”, “баранячі роги” за назвою до тваринного, хоча М. Скорик допускав, що ці символи є рослинного походження, бо саме такі назви в народі мала та або інша рослина, зокрема символ “вовчі зуби” ототожнювався із листком кульбаби, яку на Поділлі так і називали – “вовчі зуби”.

У цій публікації я намагався сконцентрувати увагу на сучасних писанкарях і їх писанках, зокрема, на витворах заслужених майстрів народної творчості України Тетяни Коновал, Зої Сташук, космацьких писанкарок Анни Линдюк та Марії Костюк, а також Олега Кірашука з Коломиї, Олександра Опарія з Сумщини, Тараса Городецького з Червонограда, Уляни Лінди з Польщі, Уляни Невиняк з Лючі, Сергія Бориса з Косова, Івана Семчука із Замагори... На мистецькій палітрі України яскраво вирізняються три школи писанкарства: космацька, вінницька, львівська. Когорту славних писанкарів поповнили талановиті молоді митці, адже авторська писанка не має обмежень і дає великий простір для фантазії.

Свій огляд почну із творчості Тетяни Коновал із Свердловська. Вона відома в Україні як твореця патріотичної писанки, бо написала серію писанок про події на Майдані, уславила наших “кіборгів”, відтворила на яйці Тризуб. Тетяна має свою школу писанкарства, видала чудовий альбом про писанки, свого часу гостювала в Космачі і досі підтримує зв'язок із космацькими писанкарками. Тож не випадково колорит частини її писанок жовтогарячий з легкими вкрапленнями синього чи рожевого кольору. Саме такою є писанка, на якій у великому горизонтальному медальйоні з безконечника авторка помістила дерево життя, а обабіч – два олені. Саме дерево життя складається із трьох великих квіток, що виростають з вазона. І дерево життя, і олені Тетяни Коновал ніби стоять на великій рибі. Забарвлення – космацькі. Їх доповнює синій і дрібка фіолетового кольору. Роги оленя символізують промені сонця, що сходять, і цей знак належить до солярних знаків.

У різних інтерпретаціях оленів бачимо і на космацьких писанках із приватної колекції лєнінградського вченого Давида Гобермана, який не раз бував у Космачі. У книзі “Искусство гуцулов” він запевняє, що особливо прийнятний факт звернення майстрів до сюжетів, до зображення людини, побутових сцен, поетичних картин природи. Це демонструє найпрогресивніші традиції

гуцульського мистецтва. Для ілюстрації сказаного найбільше підходять писанки Софійки Зелік із США та Уляни Невиняк з Лючі (рідовід останньої походить із Космача).

Софійка Зелік закінчила університет у Нью-Йорку, робить прекрасну кераміку, проте найбільше уваги приділяє писанкам. Вона видала альбом своїх писанок під назвою “Пише писанки бабуня, пише мама, пишу я” з передмовою Василя Скуратівського. Здебільшого вона не додає нічого нового, а пише писанки так, як це робили наші предки століттями тому. Цілу серію складають космацькі писанки, серед них – відтворення картин природи, птахів, оленів. Якщо зробити розгортку такої писанки, то вийде прекрасна картина, написана воском на яйці. Писанкарка мала свої персональні виставки у США, Канаді, Італії, Україні.

Рідне село Люча Уляни Невиняк притулилося до Космача, як і її рід, коріння якого походить із Космацьких гір і розростається в Лючі. Вона блискуче розмальовує космацькі писанки, але фантазія її шириться горами і оглядає сільські хати, дивоптахів, церкви, змальовує сцени з трудового побуту горян (гуцули везуть сіно, ідуть до церкви на Великдень тощо).

Слід згадати і Олександра Опарія з Сумщини, який закінчив Львівську академію мистецтв, зараз у ній викладає. Він захоплюється текстилем, має колекцію колекцію народного вбрання Слобожанщини, яку час від часу виставляє в музеях України, бездоганно володіє петриківським розписом, але в писанкарстві він велет. Використовує старі українські символи на подібну писанку Тараса Городецького, а зооморфні мотиви посідають у його творчості визначальне місце. Переважають коники й олені, риби і пташки. Писанки дивують вишуканою композицією та майстерним виконанням. Ось одна з них, виконана в космацьких барвах. У вертикальному медальйоні автор зобразив двох оленів із крилатими рогами обабіч дерева життя, на гілках якого, як і на оленях, сидять пташки.

Дерево життя у вертикальному медальйоні полюбляє використовувати писанкарка старшого покоління космацьких майстринь Марія Костюк. Вона пише писанки на курячих, гусячих, страусиних яйцях і примосує біля того дерева життя до двох оленів, то двох коней, оперізує їх безконечником. Марія Костюк, окрім писанок, вишиває виняткові сардаки, що мають надзвичайний попит...

Майже її ровесниця Анна Линдюк із присілка Грунь знана в Космачі і світі, бо вмє робити все: співає, вишиває, пише писанки, робить сирні коники... Вона співала разом із космацьким народним ансамблем пісні і танцю на багатьох фестивалях, брала участь у різних виставках та міжнародних з'їздах писанкарів, презентувала Україну в інших державах, але найбільшою слави зажила за писанки, навіть отримала нагороду “За заслуги перед Прикарпаттям”. Анна Линдюк навчила розписувати писанки сотні людей з України і світу, дає майстер-класи з писанкарства вдома та онлайн, приймає послів і зарубіжних журналістів. Її пи-

санки самобутні, писані з молитвою та гарними намірами. Тварин і риб Анна виписує у великому медальйоні, але іноді відходить від традицій і пише гуцулів на конях поміж космацькими горами.

Якщо розглядати селян із Слобожанщини, Полісся, Поділля, то в них основна діяльність сконцентрована на землеробстві. Дослідники писанкарства не зафіксували зооморфних елементів, натомість у гірського населення Карпат такі символи є і на них звернули увагу і Володимир Шухевич, і Зенон Еліїв, і Давид Гоберман. Так, Михайло Селівачов у своїй монографії “Лексикон української орнаментики” узагальнено розглянув орнаменту як автономну галузь української мистецької культури і зафіксував окремі зооморфні мотиви на писанках.

У Карпатах пальму першості в зооморфних мотивах посідає кінь, якого горяни найчастіше використовують у господарстві: ним орють землю, возять різні вантажі, а вславлені космацькі весілля на коня викликають подив і захоплення. Коні на космацьких писанках вельми поширені, їх особливо ретельно поширювали на писанках в діаспорі Олена Чупірчук та Явдоха Кушнірчук. Професор із Канади Богдан Медвідський у розвідці “Писанка як традиційне виявлення української культури в Канаді” акцентує, що українські переселенці, виїжджаючи у світ за очі, не забували цієї традиції за океаном. Жінки, які в Україні писали писанки, продовжували цю традицію в нових країнах поселення.

Якщо з тварин на писанках найбільше поширений кінь, інколи баранчик чи олень, то на жодній писанці не знаходимо ні свиней, ні корів, ні, навіть кіз. Особливим символом є півень, який є провісником світла і його залюбки писали на яйцях і одна з

Сергій Борис

найстаріших мисткинь із США Оксана Лятуринська, і Тарас Городецький із Червонограда та Іван Семчук із Замагори. На писанках Оксани Лятуринської надібуємо і лелек та павичів. Зрештою, Одарка Онишук з Канади відшукала старовинний символ пави і використала його на своїй писанці. Павичів шонайліпше пишуть на своїх писанках Уляна Лінда з Польщі, Олег Кірашук з Коломиї, Тетяна Влененко з Києва... А є ще один птах, зображення якого час від часу подібуємо то у вишивці, то у кераміці, і лише представниця львівської школи писанкарства Олександра Приведа репродукує його на своїх писанках. Це, безсумнівно, со-

Тетяна Влененко

ва. На одній із своїх писанок авторка написала кобзаря, який грає на кобзі під деревом, на якому сидить сова. Сова – символ мудрості, і ця писанка створена за однойменною поезією Ліни Костенко. Писанки Олександри Приведи дуже популярні в Україні і світі, за ними полюють колекціонери та музейники.

Виокремлю ще трьох високо-славних писанкарів, творчість яких треба розглядати окремо. Почнемо з Олега Кірашука, учасника Майдану, який одним із перших пішов на війну захищати Україну від нападу Росії, в одному з боїв був тяжко поранений, має численні нагороди за бойові заслуги і жодної – за писанкарство. Його писанки сьогодні в провідних салонах світу, він проводить майстер-класи з писанкарства і бере активну участь в усіх форумах писанкарів. Зооморфні мотиви на писанках Олега домінують, а серед них коні й олені, жар-птиці і лелеки, які нерідко набувають казкових форм. Два інші писанкарі вже покинули цей світ і мова йтиме про Тараса Городецького із Червонограда та Сергія Бориса з Косова. Тарас Городецький був свого часу членом журі конкурсу дитячої писанки в Івано-Франківську, до його порад усі прислухалися, він пробував створити щось нове та почав писати травлені писанки, використовуючи при цьому сірчану кислоту, отримав саркому, яка і з'їла парубка. Сьогодні Віра Манько видала чудовий альбом про писанкаря, який має назву “Світ у писанках Тараса Городецького”, а в місті Червонограді діє музей-світлиця Тараса Городецького, який створила українська активістка і писанкарка Юлія Бурко.

Тарас писав писанки душею і серцем, вони випромінювали тепло і радість, здавалось, на них оживають коники і півники, олені і пташки, які ось-ось поворухнуться. Його писанки в моїй колекції завжди нагадують мені про цього обдарованого талановитого парубка.

Сергій Борис, викладач Косівського інституту декоративно-прикладного мистецтва, давав волю своїм творчим бажанням, створював цілі композиції та дійові сцени на писанках із зооморфними мотивами. Він добре знав історію свого краю і України, був завзятим у громадському житті, волонтерив, був добрим сім'яником – батьком трьох дітей і несподівано відійшов у засвіти. Продовжувачем його справи залишилась дружина Віра. Вона також звертається до зооморфних мотивів.

Орнаментальні зооморфні мотиви в українському писанкарстві відображають певну культуру, історичні традиції, флору і фауну на Гуцульщині, Слобожанщині, Поліссі, Поділлі, Покутті, Лемківщині, Опіллі, Бойківщині. Вони ще мало вивчені, і сподіваємося на нові дослідження, які відкриють для нас багато невідомого та цікавого.

“Ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів...”. **Іван Франко**

Названі переможці конкурсу «Стежками Каменяра»

Цьогоріч на конкурс надійшло 1070 учнівських робіт із України, Австралії, Канади, Швеції, Бельгії, Великої Британії, які змагалися в чотирьох номінаціях: “Проза”, “Поезія”, “Драматургія” та “Найкраща ілюстрація до творів Івана Франка”, у двох вікових категоріях: 6–11 років та 12–16 років.

“Конкурс “Стежками Каменяра” започатковано у грудні 2017 року. З того часу понад 7 тисяч учнів опинилися в полоні Франкового слова і стали невідомою частиною тяглого покоління, що єднають минуле, сучасне та майбутнє. Ми як організатори створюємо прозорі та рівні умови для всіх учасників. До складу журі входять відомі театральні діячі, письменники, художники, мистецтвознавці, професори ВНЗ і вчителі, музейники і франкознавці з України та з-за кордону”, — зазначила координаторка проекту Ольга Нижник.

За рейтингом балів було визначено переможців у номінаціях “Поезія”, “Проза”, “Драматургія” і “Найкраща ілюстрація до творів І. Франка” у двох вікових категоріях відповідно. Також свої спеціальні призи підготував для учасників і онук Каменяра Роланд Франко.

Номінація “ДРАМАТУРГІЯ”

У віковій категорії 6–11 років перше місце посіла Кабаченко Мар’я, учениця 5-го класу КЗ „П’ятихатська ЗОШ І-ІІ ступенів“ ВРР ЗО (Запорізька область); друге місце — Пархоменко Уляна, учениця 2-го класу Комішуватської ЗОШ І-ІІІ ступенів (Донецька область); третє місце — Гайдар Анастасія, учениця 3-го класу Херсонського Таврійського ліцею мистецтв (Херсонська область).

У віковій категорії 12–16 років найвищий бал отримала ро-

28 учнів стали переможцями щорічного Всеукраїнського літературно-мистецького конкурсу “Стежками Каменяра”, метою якого є посилення мотивації у вивченні школярами творчості Івана Франка через створення творів у різних жанрах.

бота Шатило Софії, учениці 7-го класу Семенівського НВК №1 ім. М. М. Хорунжого (Полтавська область); друге місце — Чернецька Єлизавета, учениця 8-го класу Семенівського НВК №1 ім. М. М. Хорунжого (Полтавська область); третє місце — Черненко Даніель, учень 11-го класу КЗ “Тетіївський навчально-виховний комплекс “Гімназія — загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів” (Київська область).

Номінація “ПОЕЗІЯ”

У віковій категорії 6–11 років найбільшу кількість балів отримала робота Ковальової Єсені, учениці 5-го класу Опорного закладу — Остерська ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. Ю. Збанацького (Чернігівська область); друге місце — Климчук Ілля, учень 6-го класу Радивонівського ЗЗСО І-ІІІ ступенів (Полтавська область); третє місце — Острійчук Данило, учень 5-го класу Львівської гімназії “Престиж” з поглибленим вивченням іноземних мов (Львівська область).

У віковій категорії 12–16 років перше місце здобув Козійчук Богдан, учень 11-го класу ЗЗСО І-ІІІ ступенів Сокальський ліцей №1 ім. Олега Романіва (Львівська область); друге місце — Куш Евеліна, учениця 8-го класу Кам’янець-Подільської ЗОШ

І-ІІІ ступенів №7 (Хмельницька область); третє місце — Француз Вікторія, учениця 10-го класу Опорного закладу — Остерська ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. Ю. Збанацького (Чернігівська область).

Номінація “ПРОЗА”

У віковій категорії 6–11 років найбільшу кількість балів отримала робота Бардалим Поліни, учениці 5-го класу Семенівського НВК №1 ім. М. М. Хорунжого (Полтавська область); друге місце — Юречко Юстина, учениця 6-го класу Ліцею №51 ім. Івана Франка ЛМР (Львівська область); третє місце — Савенюк Уляна, уче-

ниця 6-го класу Линовицької ЗОШ І-ІІІ ступенів (Чернігівська область).

У віковій категорії 12–16 років перше місце здобула Предко Анастасія, учениця 11-го класу Черняхівської гімназії (Житомирська область); друге місце — Єфімов Денис, учень 11-го класу КЗ “Ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою “Патріот” (Харківська область); третє місце розділили: Кіріченко Ольга, учениця 10-го класу Токмацької ЗОШ І-ІІІ ступенів №2 ім. О. М. Кота (Запорізька область), та Реуцька Владислава, учениця 11-го класу КЗ “Краснопавлівський ліцей” (Харківська область).

Номінація “Найкраща ілюстрація до творів Івана Франка”

У віковій категорії 6–11 років перше місце посіла Статівка Ольга, учениця художньої студії “Первоцвіт” та Зінківської районної станції юних техніків (Полтавська область); друге місце — Яцків Вікторія, учениця Центру творчості дітей та юнацтва м. Стрия (Львівська область); третє місце розділили: Арсененко Софія, учениця 3-го класу Дабівської дитячої школи мистецтв (Черкаська область), та Данілін Мирослав, учень 4-го класу Шевченківської ЗОШ-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю (Черкаська область).

У віковій категорії 12–16 років найкращими роботами визнано: перше міс-

це — Цепур Єлизавета, учениця 8-го класу КЗСМО “Музична школа 14” КМР (Дніпропетровська область); друге місце розділили: Юрчук Домініка, учениця 11-го класу Чепелівської ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. Петра Шемчука (Хмельницька область), та Бородин Ярина-Марія, учениця 11-го класу Львівської державної комунальної СЗШ №3 (Львівська область); третє місце розділили: Перехрест Олександр, учень 9-го класу Дабівської дитячої школи мистецтв (Черкаська область), та Обаримський Максим, учень 8-го класу Стебницької гімназії №11 ім. Т. Зозулі (Львівська область).

Спеціальні призи від онука Івана Франка Роланда Франка отримують Школярчук Олександр, учень 11-го класу Великомелянського НВК “Школа-гімназія” (Рівненська область), та учні 5-ПМ класу Комунального закладу освіти “Навчально-виховний комплекс” №100 (м. Дніпро).

Цьогоріч оргкомітет ухвалив рішення відмовитися від урочистої церемонії нагородження переможців, яка щорічно відбувалася в Києві біля погруддя Іванові Франкові, у зв’язку з епідемією коронавірусної хвороби COVID-19. Дипломи і призи переможці отримують поштою. Подяки за участь у конкурсі буде надіслано дітям із українських діаспорних родин, які проживають за межами України, а також авторам, чії роботи увійшли до десятки найкращих у кожній номінації та своїй віковій категорії.

Всеукраїнський учнівський літературно-мистецький конкурс “Стежками Каменяра” було засновано за ініціатииви Міжнародного фонду Івана Франка у партнерстві з Міністерством освіти і науки України, громадською організацією “Львівське товариство” у місті Києві та Львівським національним університетом ім. Івана Франка.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор

Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,

Микола ТИМОШИК,

Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка

Галина ДАЦЮК

Коректорка

Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

